

Vijfde Dach-reis.

DE WYK DES PYN-APPELS.

DEse Wyk een Pyn - appel in een rood Veld tot haer wapen hebbende, soo kan men gelooven, dat ergens hier ontrent een Pyn-boom gestaen moet hebben, gelijk een hier naest van een Olm haer naem heeft gehad.

Hier in zijn de beroemde gebouwen des Paleis van *S. Marcus*, der Roomsche Versameling, en de Paleisen des Hertogs *Muti*, en des Cardinaels *Altieri*, en der Heeren *Ruggieri*, bestekken van *Giacomo della Porta*, *Celsi*, *Petroni*, en *Astalli*.

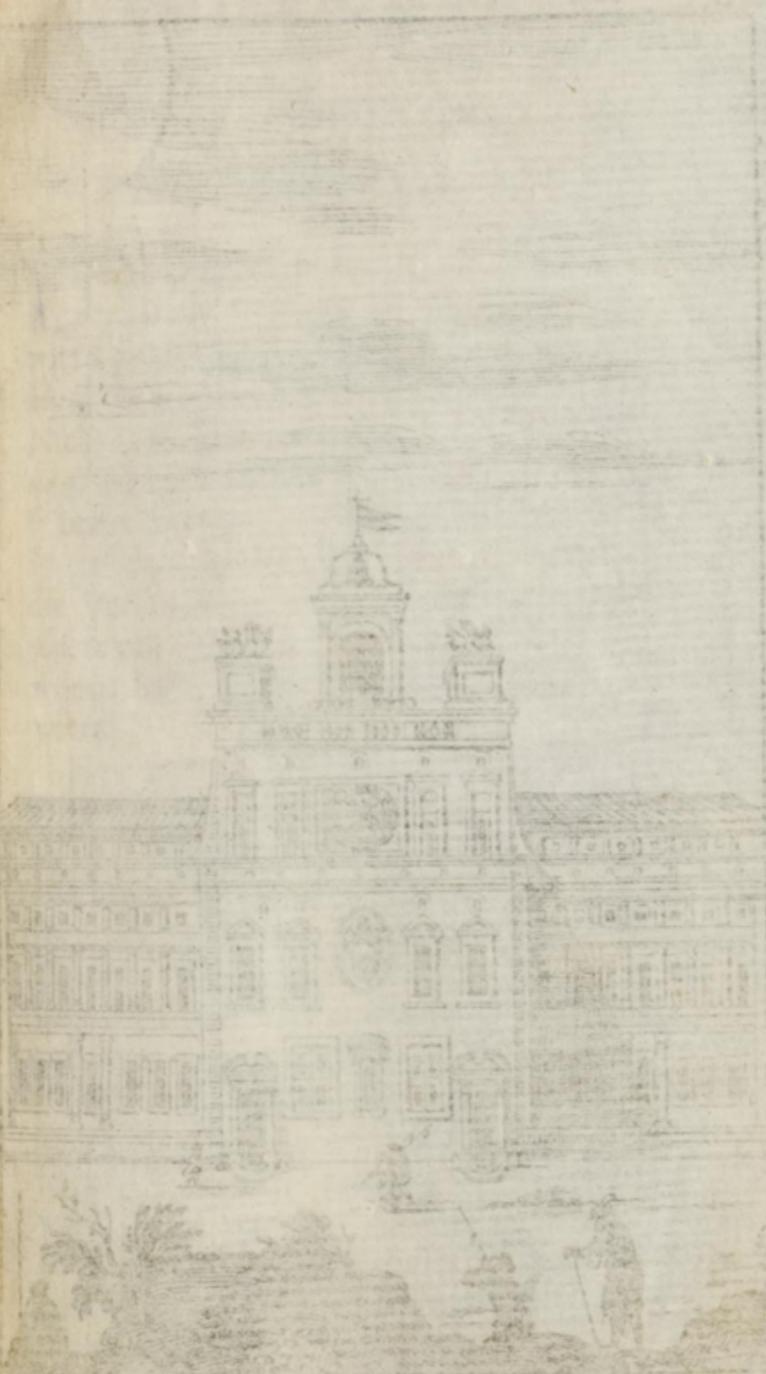
G. VAN

1755

Y. VAN

et. 1755
et. 1755
et. 1755
et. 1755

et. 1755
et. 1755
et. 1755
et. 1755

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a title or description, which is difficult to decipher due to its cursive and faded nature.

30

de H. Maria Geboodschapte .

NI
de H.
Room
Eke kerk e
Jin van de
rij geleid in
en de wogen
van haer
op haer ko
ngt het tot
ber-en-t
Verzameling
van S. M
had, als
wel.
En tegenw
Rommische Ver
te te toeke
in laten gel
ter lijn veust
wat is van
geijks beel
en een gro
hooze wan
ter onderst
nigelijks
van door
komt, ne
nam en r
agen. D

*Van de H. Maria Geboodschapte
der Roomsche Versameling. I.*

DEse kerk en de nevens-staende Versameling zijn van de Jesuiten : de eerste steen der kerk werd geleid in 't jaer 1562. in welk jaer Godt de Heer bewogen heeft de Vrouw *Vittoria Tolle* Nichte van haer Moeders zijde van Paus *Paulus de 4.* op haer kosten dit gebouw te vervolgen, en sy bragt het tot den stant daer men dat nu in siet, sy gaf daer-en-boven noch eenige Huisen tot die Versameling ; onder welke een was na de plaets van *S. Mantus* daer die selfde Paus in gewoont had , als hy tot het Pausdom verkoren wierd.

Het tegenwoordig gebouw by-genoemt de Roomsche Versameling , heeft eerst *Gregorius de 13.* toegekomen. En is in een schoon deel van *Romen* gelegen van seer aardige Bouw-konst met sijn vensteren en bogen van marmer. De poort is van ongemeene schoonheit , verciert insgelijks heel van marmer. Daer binnen heeft men een groot en ruim Voorhof , met een seer schoone wandel-plaets met seer groote Pilasters ondersteunt ; en boven die Wandel-dreef is insgelijks een tweede van de selfde stof, waer door gaende men in seer groote salen kooft , nevens andere schoone kameren , bequaem en noodzakelijk tot soo edele Leer-oeffeningen. Dit wierd opgericht tot de gemeene

560 AFBEELDING VAN

nuttigheid, en 't gemak der Leerlingen; daer o-
 pentlijk gelefen wordende van de Paters Jefuiten,
 behalven de Scholen der Letter-konst, de Griek-
 sche spraek, wetenschap der Vrye Konsten, Wel-
 sprekens-konst, Bewijs-konst, Natuurkunde, Bo-
 ven-Natuurkunde, Gevallen der Gewisse, en
 Godtsgeleertheit met soo grooten toeloop van
 Leerlingen, dat het te verwonderen is, dewijl de
 voorseide Paters boven de lessen, en uitleggingen
 der genoemde wetenschappen, gewoon zijn die
 uitleggingen te doen schrijven, beginnende van
 Bewijs-konst tot door al de andere wetenschap-
 pen, de Godtsgeleertheit daer onder begrepen,
 't welk groote lichtigheit brengt om de selfde te
 leeren. Aen dese versameling is een kerk veree-
 nigt, welke aen de alderheiligste Maget is toege-
 eigent onder den naem der Geboodschapte, waer
 tot gemak der Leerlingen, en yder die 't begeert,
 geduurig Miffen gedaen worden by de selfde Pa-
 ters, met sonderlingen toeloop en yver der Ge-
 loovige, sy hen daer aen houdende met uitnemen-
 de neestigheid, bequaemheit, godtsdienstigheid,
 en voornamelijk in 't biegten. De gemeene ruim-
 te is beschildert van *Zuccari*, met de andere twee
 historien; en de *S. Franciscus* is van *Mutiano*.
 Boven dit zijn daer in de geseide Versameling,
 Gefelschappen, daer alleen jongelingen in mogen
 komen, om hen daer te oeffenen in Sermoenen,
 tuchtingen, en andere godtsdienstigheden, van
 welke daer een grooten toeloop is. Daer-en-
 boven heeft men daer ook seer bequame woning
 voor die Paters. Daer is een seer beroemde Boek-
 schat;

NG VAN

Leerlingen, die
in de Pausen
er-konit, de
Vrije Konink
Namen
en der Ger
grooten te
oondren, te
flen, en o
en, gewan
ven, begun
e ziden van
dan onder
brengen in
ig is en te
lichte M
Gebouwen
en veld
orden met
doo en
dele van
is, g
in. D
vi, me
fou is in
gefil
gep
te
siden, te
den de
te de
te de

S. Ignatius .

tNi

en ly segg
is van M
noch zijn
epellanus
en der sel

Va

De voorle
Du met me
en tevens sta
n een van S. I
le Jekuten, do
Niet van
In 't jaar 1624
kerk be
den eer
ven boven alle
Grassi
kerke keris
reden gelijk
noch niet
nietelijke
In een Kap
Worve van
wort e
S. Luigi C
Chastill
hem toe
kerke in a

ſchat; en ſy ſeggen dat deſe Verſameling de Bouw-
konſt is van *Martin Lunghi* den Ouden, van
wien noch zijn de paleiſen der *Altaemps* aen
d'Appollianaris, der *Ceſis* aen de fontein van
Trevi, en der ſelviger in *Borgo*.

Van S. Ignatius.

DE voorſeide kerk der Geboodſchape wort
nu niet meer bedient, om dat daer de nieu-
we en nevens-ſtaende kerk geopent is, gebouwt
ter eeren van *S. Ignatius*, Stichter des Gefelſchaps
der Jeſuiten, door de Cardinael *Ludovico Ludo-*
viſio, Neef van *Gregorius de 15*.

In 't jaer 1626. wierd het gebouw van deſe ſoo
ſchoone kerk begonnen, de ſelfde Cardinael *Lu-*
doviſio den eerſten ſteen daer van leggende, aen
wien boven alle andere behaegde het beſtek van
P. Oratio Graſſi Jeſuit gemaekt, en hy beval, dat
de nieuwe kerk volgens het ſelfde gemaekt ſou
worden, gelijk 't geſchiede, dat nu wordende, hoe
wel noch niet gants volbouwt, een der ſchoone en
voortreffelijke kerken van *Romen*.

In een Kapel van deſe kerk op den dach van
d'Octave van *S. Ignatius* in 't jaer 1650. geo-
pent, wort onder 't Altaer bewaert het Lichaem
van *S. Luigi Gonzaga*, eerſt-geborenen des Vorſts
van *Chañillon*; die met de weereld alle de ee-
ren hem toebereid verlatende, ſijn geluk hooger
achtete in arm onder de navolgers van *Jeſus* te
leven.

562 A F B E E L D I N G V A N

leven. In dese kerk is het graf van Paus *Gregorius de 15.* gelijk ook dat van de Cardinael *Ludovisio* sijn Neef, en van andere des selfde *Ludovische* Geslachts.

Door groote Liefde, dese Paters niet te vreden zijnde met binnen de Muuren der Versameling de wetenschappen te onderwijfen, daer sy hooger bequaemheit hebben, komen sy noch by de hand te nemen de sorg der arme Borgeren en Heeren, welke sy alle feestdagen gaen vinden in de plaetsen, en straten van *Romen*, daer sy meest haer toeloop houden: volgens de selfde orden hebben sy de Stad in twaelf gewesten verdeelt, en alle maenden des jaers nemen sy op haer een daer van te versorgen met het Woord Godts, en met de Sacramenten der Biegte en des Autaers, yder laefte Sondach des maents in een kerk van 't gewest de bequaemste en ruimste, d'algemeene *Communie* doende. De feestdagen voorts, en de Sondagen voor d'algemeene *Communie*, houden sy haer besig in 't volk te onderwijfen van de manier om wel te Biegten, en 't Sacrament des Autaers te nuttigen: en of wel dit werk eerst van de naestgelegene alleen haer begin had, niet-te-min is by verloop van tijt dat voorts soo toegenomen, dat men yder mael daer duifenden van menschen hen tot het Sacrament des Autaers fiet begeven, daer toe niet alleen de inwoonderen van dat Gewest, in 't welk de *Communie* van die maent gehouden wort, t'samen loopende, maer ook allerhande volk van gelegentheit en Staet, uit alle hoekken der Stad; menigmael het alderheiligste

ligste Ouwelken bedient wordende van vee Cardinalen, en Kerk-voogden des heiligen Stoels. Een van dese Paters draegt de sorg over die algemeene *Communie*, benevens eenige wereldlijke; waer door om t'samen te mogen komen naest aen de geseide Versameling een schoone vergader-plaets gebouwt is onder de bescherming van de Moeder der Godtvruchtigheid, en van *S. Franciscus Saverius*: hier in geschieden alle avonden van yder dach by die daer komen verscheide godtvruchtige oeffeningen, en doodingen, onder het beleid, en sorg van dese Paters: boven dit siet men alle jaren op Vastelavond daer seer schoone tooneelen, het alderheiligste Sacrament op de selvige drie dagen voor gestelt wordende, besorgende met de schoonheit der nieuwe vindingen, schier altijd eenige geschiedenis uit de Heilige Schrift vertoonende, het volk van de sotigheden des Vastelavonds af te trekken, en haer te onderhouden met Sermoenen, en heilige gesangen, op dat sy in de ydelheden des Weerlds niet mogten verloren gaen.

Dese Vergader-plaets heeft een schoone en ruime Wandel-dreef, welkers welsel beschildert is van *Lazaro Baldi da Pistoia*, met pleister-werk van *Pietro da Cortona*, en seer schoone schilderijen, vertoonende de voornaemste deugden, en wonder-werkken die men leeft in 't leven des roemruchtigen Apostels der Indien *S. Franciscus Saverius*, onder wiens

564 AFBEELDING VAN
bescherming dit Gefelschap sich roemt te le-
ven.

Tegen over de Roomsche Versameling is het
Paleis der Heeren Mark-graven *Salviati*, een
bestek van *Francesco Volterra*.

*Van de H. Maria boven Mi-
nerua. 2.*

DEse kerk wierd de *H. Maria boven Minerva* genoemd, om dat het klooster daer aen
vervoegt ten deele op de vervallene muuren van
een Tempel van *Minerva* gebouwt is; en huden
siet men daer noch overblijfselen af, in 't opene
Voorhof des geseiden Kloosters, 't welk staet te-
gen over de poort op de straet die van de Ronde na
S. Mantus leid, en den naem van *d' Oude Minerva*
behoud. Dese Tempel was van *Pompeus* gesticht
tot erkentenis van dankbaerheit over veel zegen
tot voordeel des Roomschen volks behaelt; en in
dese plaets was ook een Tempel van *Isis*.

De kerk (maer in een genoeg kleine gestalte)
wierd van Paus *Sacharias* aen de Nonnen des
Marfischen Velds gegeven, als sy uit *Griekenland*
na *Romen* quamen; welke voor haer woon-plaets
het Marfisch Veld verkiesende, dese kerk aen de
Paters Dominicanen over gaven, gelijk aen oude
schriften blijkt, die daer onder de oude papieren
van 't Klooster van *Minerva* bewaert worden.
Dit volgt, door dien de voorseide Paters, die
eerst

eerst in *S. Sabina* op den *Aventin* woonden, siende dat het Hof verre van haer af gelegen was, en dat sy niet meer als te voren konden oeffenen den dienst van 't Prediken, haer van den Apostelijken Stoel aen bevolen, besorgden sy in 't bewoonde van *Romen* eenige plaets te hebben, over-eenkomende met dat einde. Soo verkregen sy dan van 't voornoemde klooster des *Marsischen* Velds dese kerk en plaets van *Minerva*, onder 't Pausdom van *Gregorius de 10.* die aen de Stede-houder in *Romen* beval, dat toen was *Fr. Aldobrandino Cavalcanti* van *S. Dominicus* Orden, dat hy in sijn naem dat overlaten bevestigen sou, gelijk hy deed, 't welk geschiede in 't jaer 1275.

Als nu dese Paters die plaets gekregen hadden, begaven sy hen om daer een genoegsaem grooter kerk te bouwen, soo als men noch huiden daer siet, met een klooster daer by, geholpen van aelmoessen der godtvruchtige lieden; en nu wort sy hermaekt met koninklijke kosten van den alderuitstekensten Cardinael *D. Antonio Barberino*, waer hy 't huis van *S. Caterina* in begrepen heeft, hier van de plaets der onderwijng des Geloofs over gebracht. Het koor wierd gebouwt van de Heeren *Savelli*, de groote boog boven 't Hoog Autaer met sijn pilasters van de Heeren *Cajetani*, het middelste hol van de Cardinael *Torrecremata*, het groote welfsel des kruis met beide de zijden van verscheide, de Voorgevel van de Heeren *Ursini*, en de groote poort van de Cardinael *Capranica*. Het gebouw volbragt zijnde, wierd sy seer statelijk ingewijd, en aen de roemrijkste
Maget

566 A F B E E L D I N G V A N

Maget Geboodschapte boven *Minerva* toegeei-
gent. De oude voor-ruimte eenige jaren te voren
dreigende te vallen, is vermaekt geworden van
de Heeren *Palombari*. In de Kapel van 't Roosen-
hoetje wort onder 't Autaer het lichaem bewaert
van *S. Catarina van Siena* in een steenen vat, met
sijn marmeren deksel, waer op het beeld der San-
tin is uitgehouwen. De schilderien van dese Kapel
zijn van *Marcello Venusti* een beroemt Schilder,
het beeld der Lieve Vrouw, dat boven 't Autaer
staet, houd men van de hand te zijn van den sali-
gen *Giovanni da Fiesole*, Engels Schilder geseit,
van dier Paters Orden, en sijn schilderien geven
godtvruchtigheid uit.

In dese kerk zijn vyf Geselschappen gesticht.
Het eerste is van 't Alderheiligste Roosen-hoetje,
voormaels van den roemruchtigen *S. Dominicus*
ingestelt, en door gants de weereld verbreid. Dit
Gebroederschap heeft voor bysondere instelling
den yver tot de Alderheiligste Maget, en hierom
seggen sy yder week het Roosen-hoetje t' harer
eeren, 't welk in 't jaer 1600. begon op-geseit te
worden, van klooster tot klooster der Vergadering
van dese Paters, driemael in de week; en voorts
door middel van *P. Fra. Timoteo de Ricci* seer
treffelijk Prediker, is dit heilig gebruik op 't jaer
1623. in dese kerk overgebracht, waer op de voor-
seide drie dagen ontallijke menschen van de een
en de ander Kunde t'samen loopen om dat op te
seggen, gelijk geseit is, met Kooren, van d'een
zijde de mannen, en van d'ander zijde de vrou-
wen opheffende. Dit Geselschap des Roosen-
hoet-

hoetjes is soo eigen en vast aen de Religie van *S. Dominicus*, dat waer eenige Vergadering genomen wort, met 'er daed sonder andere ver-vaerding van Bulle, in de kerk der Vergadering verstaen wort dit Gebroederschap opgericht te zijn; en dat in een andere kerk moettende opgericht worden, die niet is van de selfde Religie, vervaerdigt de Overste hier van daer toe de Bulle.

Alle eerste Sondach der maent wort een om-megank des Roosen-hoetjes in die kerk gehou-den, met een toeloop van menigte menschen; maer de vornaemste feestdach is op den eersten Sondach van October, by *Gregorius de 13.* inge-stelt ter gedachtenis van de Zege ter Zee in 't jaer 1571. by de Christenen tegen de Turken bevocht-ten: en in desen dach wort daer houwelyks-goet aen veel arme Dochters gegeven.

Het tweede Geselschap is van d'alderheiligste Boodschapping, 't welk sijn begin had van Broe-der *Gio. Torrecremata*, Spaenjaert, van dese Or-den, eerst Meester des heiligen Paleis, en daer na Cardinael, een persoon aen al de weerd bekent van wegen sijn groote geleertheit en heiligheit. Dit Aerts-broederschap is door de aelmoessen daer aen gegeven by den voorseiden Cardinael en andere in vervolg des tijts, nu tot sulken rijkdom gekomen, dat het jaerlijks op den dach der alder-heiligste Boodschapping wel ontrent 300. Doch-teren uithouwelykt, onder welke, aen die Non-nen willen worden, een goede somme van kroo-nen gegeven wort.

En

568 A F B E E L D I N G V A N

En dit werk is by de Pausen soo hoog geacht, dat sy op dusdanigen dach in persoon met gants de Versameling der Cardinalen daer komen, en met een statig omrijden in dese kerk haer kapel maken, waer alle de Dochteren die haer houwelijks-gaef ontfangen hebben, door 't selfde Geselschap heel in 't wit gekleed, op order hem komen de voeten kussen.

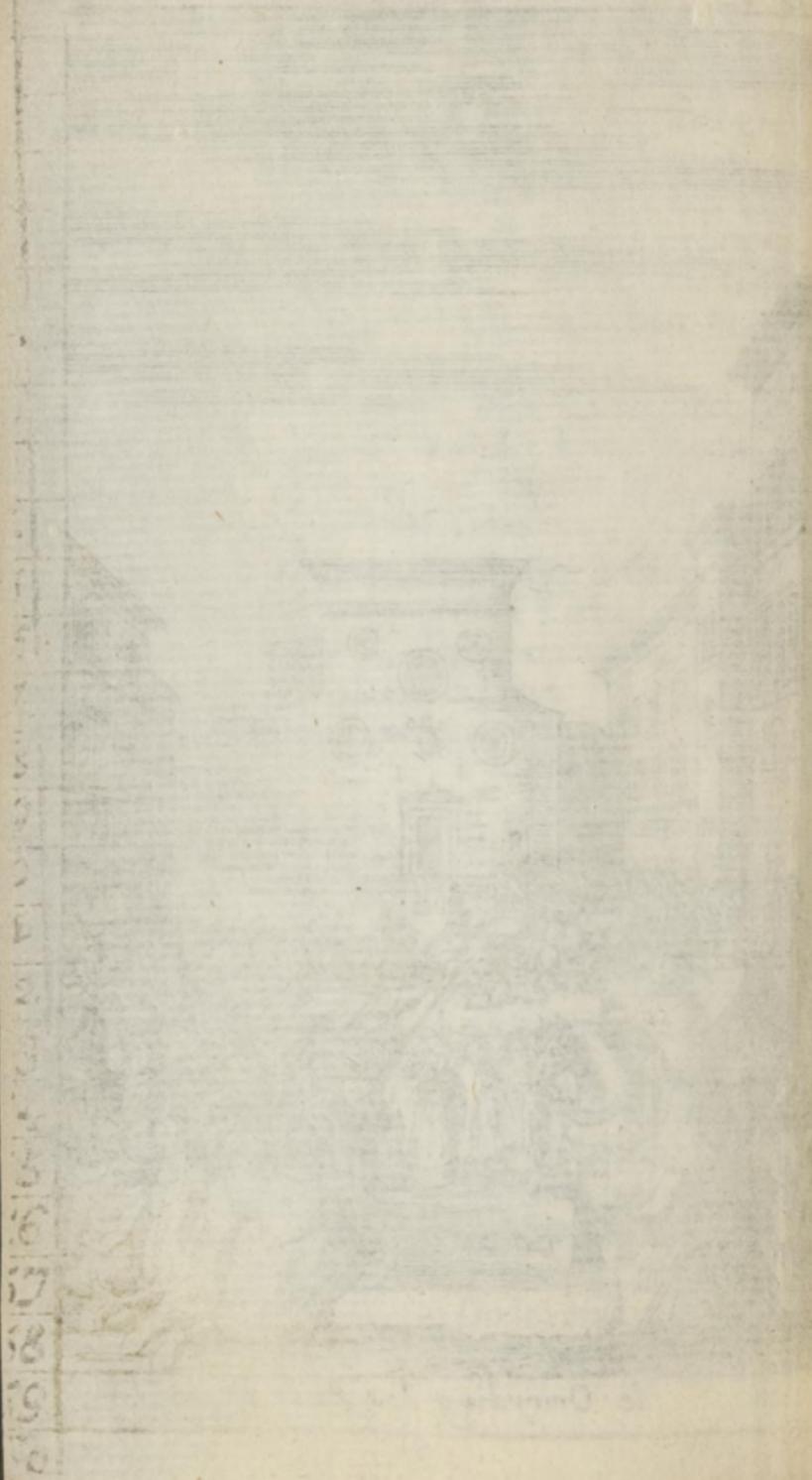
Dit Geselschap maekt sulke houwelijken vyfmael in 't jaer, op den dach der Lieve Vrouw, op den tweeden Sondach van Mei in de naem des feesttijts van *S. Caterina van Siena*, op den dach van *S. Valentin* Martelaer, op den dach der Boodschapping, en op den dach van *S. Prassede*, en dat in over-een-koming des goetvindens van verscheide die haer dat beset hebben. Voorts op den dach van Alderheiligen geven sy aen twaelf arme te eten.

In dese kerk wort noch op de feestdach des roemruchtigen Sants *Thomas van Aquinen*, Lee-raer der kerk, een statige kapel gemaekt, met het by-komen des Geselschaps der Cardinalen; waer toe de Paus selfs die alderuitstekenste Heeren Cardinalen gewoon is te noodigen in de naest voorgaende Kerkenraed.

Op den dach van *S. Pieter* Martelaer, maken sy noch hier haer kapel met het by-komen van al de Cardinalen des H. Diensts, en daer wort gewijde palm uitgedeelt, die met grooten yver van 't volk is aengenomen, door d'ondervinding, die sy hebben van de kracht haer van Godt vergunt tegen de onwederen, hagelen, en andere onstuimigheden
des

de Omryding des Paus.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

NI
lants. Hi
lent, on
rende van
der derde
ment, vo
bella. Di
alderhei
hebben al
Sacramen
te vo
megan
cum des l
lek.
vierde
der Ald
ingestel
voorfe
vijfde is
makers, be
en, ook I
in Pale
emals det
in eenig
er door de
rodt, en
orden. B
er bevel
ng over de
derde e
sterker
Dr't Aut
Angels

des Luchts. Hier komen noch, gefonden van den H. Dienst, om haer dwalingen af te sweeren, de gedoemde van die heilige Richt-bank.

Het derde Gefelschap is van 't Alderheiligste Sacrament, voormaels ingestelt by Broeder *Thomas Stella*. Dit is de eerste Aerts-broederschap van 't alderheiligste Sacrament geweest, en hier van hebben alle de andere geleert het alderheiligste Sacrament in hooger eerbiedigheid te houden als sy te voren gedaen hadden. En daerom na den ommegank die de Paus doet op den dach van 't lichaem des Heeren, doet hy dien van de voor-seide kerk.

Het vierde Gefelschap is van den Name Godts, anders der Alderheiligste Drievuldigheid, voormaels ingestelt van Broeder *Diego di Vittoria*, van de voor-seide Orden, Spaenjaert.

Het vyfde is 't Gefelschap des Alderheiligste Saligmakers, begonnen door een godtvruchtig bekeerden, ook Dominicaen, geheeten Broeder *Vincenzo da Palestina* in 't jaer 1596. onder den naem toenmaels der Suiverheit, om dat het sijn begin had in eenige edele, godtsdienstige jongetjes; maer door de volgende gelegenheit is dien naem verandert, en begonnen des Saligmakers genaemt te worden. Broeder *Ambrogio Branzi*, Romein, door bevel des Overstens van dit Klooster, de sorg over dese Vergadering genomen hebbende, veranderde die in een Gefelschap van Broederkens en Sussterkens, onder den naem van *Salvator*.

By 't Autaer van *Christus aen de Pael*, van *Michel Angelo Buonarota* is het graf des saligen *Gio-
vanni*

570 AFBEELDING VAN

vanni da Fiesole Schilder, die door zijn voortreffelijkheid de naem verkreeg van Engels Schilder.

In dit klooster zijn twee *Conclaven* gemaekt, en daer in de Heiligdoms-plaets twee Pauzen verkoren, *Eugenius de 4.* en *Nicolaes de 5.*

Sy voert een Pavillioen gelijk de Aerts-vaderlijke kerken van *Romen*; en is daer-en-boven begiftigt met oneindige aflaten en voorrechten.

De Gevel van dese kerk wierd voormaels gemaekt door *Francesco Ursino* Stads-voogt van *Romen*, en daer is zijn wapen noch. In dese kerk ligt begraven de seer beroemde Cardinael *Bembus*. Het beeld van *Leo de 10.* is van *Raffaele da Montelupo*; dat van *Clemens de 7.* van *Gio. di Baccio*, de andere beelden daer nevens van *Baccio Bandinelli*. De Historien der Kapel van de *Carrafi* zijn van *Lippi*, het welfsel van *Raffaellino* van *Garbo*. Het groot stuk van die der *Aldobrandini* van *Barrocci*, en het welfsel der *Alberti*, en van die der *Caffarelli*, met het groot vierkant van den Ridder *Gioseppe*; de Kapel van *S. Thomas* is van *Pietro Perugino*. Het hoofd des Cardinaels van *Aquinen* van *Mochi*, en 't ander aen 't inkomen van de groote poort ter rechter hand is van *Donatello*. Ten laesten heeft de Cardinael *Scipio Borgese* daer twee Orgels doen maken, een aen de zijde des Koors, van de schoonste en beste die binnen *Romen* zijn.

Van

Van S. Jan des Pyn-appels. 3.

Misschien dat op dese plaets een Pyn-boom gestaen heeft, daer de naem deser Wyk, en de by-naem deser tegenwoordige kerk van gekomen is, om die te onderscheiden van soo veel andere aen dese Sant toegeeigent; en eer dat sy vermaekt wierd, vertoonde sy, en uit haer gestalte, en uit de heilige Lichamen daer bewaert, dat sy seer oud was. De Santen waren twee Martelaren *Eleuterius*, en *Genesius*, die of schoon sy van bedrijf en gewoonten seer ongelijk waren, nochtans behaegd'et Godt, haer op 't einde de selfde liefde te geven, die haer dreef om haer leven voor het Heilig Geloof te stellen.

Soo dat dese kerk seer vervallen zijnde, 't Geselschap der Mededoogentheit ontrent de gevangene in 't jaer 1582. van *Gregorius de 13.* de naeste kerk der Santen *Cosmus*, en *Damianus*, verkregen hebbende, noch dese in 't jaer 1585. van *Sixtus de 5.* versocht, om in d'andere, huisen ter huur te maken; en de selfde verkrijgende hermaekten sy die nieuw uit de gront op, en stelden onder het Hoog Autaer 't overige der voornoemde Heilige Lichamen.

Dit Geselschap had sijn begin van een Frans Jesuit, *Jean Taglier* geseit, die in 't jaer 1575. biegtende in de kerk van *Jesus*, ging, volgens d'instelling van de Paters de gevangene bezoeken, en haer biegten hooren:maer acht nemende op den grooten nood die de arme hebben, van eenige die haer saken mogtē bevorderen, versamelde hy sommige
van

572 A F B E E L D I N G V A N

van zijn yverige , en bewoog haer den last op haer te nemen van die arme te helpen ; waer in de Pau- sen van *Komen* groot vernoegen nemende , gaf *Gregorius de 13.* dat zijn bevestiging ; en *Sixtus de 5.* bewees haer twee-duisent kroonen inko- mens, om op Paessen en Kerstdach die te verlossen, welke door enkel gebrek en schulden, van hondert kroonen , en daer onder , vast gehouden worden ; waer in om de waerheit te seggen dese broeders seer vlijtig zijn : en hy vergunde haer noch , een op den hals gevangenen te verlossen , op Maen- dach den eersten Sondach in de Vasten.

Sy vyeren ook andere feestdagen, als de Geboor- te van *S. Jan Baptist*, daer de kerk den naem van heeft ; en der Santen *Cosmus* , en *Damianus* , 't welk een andere naest aen dese vereenigt was. Der Boodschapping , om dat het Geselschap op dien dach gesticht is ; en van *S. Pieter in de Ge- vangenis* op den eersten August , ter gedachtenis van zijn verlossing ; en noch van zijn Martelaer- schap met den *H. Paulus* op den 29. Juny , wan- neer sy uit de gevangenis ter doot geleit wierden.

Sy helpen haer noch , terwijl sy gevangen blij- ven met gelt , ten deele van haer inkomen, en ten deele van de aelmoessen gekregen ; waer mede sy haer alle week broot koopen , en tot een sekere somme betalen sy de onkosten van 't Gevangen- huis. Eindelijk beliefd 'et *Sixtus de 5.* dat sy ook denken souden om die gene , welke voor eenige jaren op de Galei gebannen , voorts niemand hebben die den tijt geëindigt zijnde sich voor haer tot de Richters keert. Met reden dan koopt dit
Gesel-

Gefelschap den naem toe der mededoogtheit ontrent de Gevangene.

Een weinig van hier is het Paleis voormaels der Heeren *Maffei*, en nu der Hertogen *Sannesii*, schoone Bouw-konst van *Giacomo della Porta*.

Van de veertig Santen, en de Heilige Wonden van S. Franciscus. 4.

Dese kerk wierd in 't jaer 1594. onder de andere naeste verdeelt; en de kerk gegeven aen een Gefelschap te voren begonnen onder den naem der Wonden van *S. Franciscus*, in een Kapel van *S. Pieter Montorius*, door *Federico Rizzi*, Romein, en Heel-meester.

Dit Gefelschap kleed sich in blaeuwe kappen, met de schoenen op sijn Apostels aen de bloote voeten; en de godtsdienstigheid ontrent die Heilige Wonden is soodanig toegenomen, dat *Paulus de 5.* haer toegelaten heeft tot godtsdienst de Getyen van desen dach te mogen lesen, en die des feestdachs voorby te slaen.

Hier wort eindelijk een Overblijffel geeert van *S. Mutianus*, die in 't Gefelschap van een anderen, *Marcus* genoemd, het Martelaerschap ontfangen heeft; maer men vind niet van waer sy waren. Ook was het een seer gelukkig lot, dat een klein jongentje met haer had, 't welk overluid tot de Priesteren roepende, dat sy den Afgoden niet moesten offeren, deed de Richter verstoort dat
stren-

§74 AFBEELDING VAN

strengelijk geefelen; waer op het vragde, of de Richter ook Schoolmeester geworden was; en met sulke woorden verkreeg het de kroon des Martelaerschaps.

*Van S. Lucia aen de duistere
Winkkelen. 5.*

IN't jaer 1598. op welkers Kers-avond de *Tyber* over liep, sag men aen een streek hoe laeg de plaets van dese Kerk zy, door dien het water soo hoog quam, dat 'er weinig meer van 't dak deser Kerk boven uit stak.

Hier langs in den Flaminischen Ren-kring komende, maeften de Heidenen daer een Tempel aen *Herkules*, en aen de Sang-godinnen, op dat sy sorg souden dragen, en over de Kring, en over die daer in quamen te vechten: naderhand wierd die aen *S. Lucia* toegeegent.

† Van d'eerste stichting van dese Kerk kan men niets weten, wy vinden wel, dat sy goet inkomen met weinig Zielen te besorgen hebbende, het selfde besteed wierd aen een Geselschap van Priesteren, 't welk sijn begin had in 't jaer 1459. en dat is van al de Procchianen van *Romen*, en andere Kerkelijke personen; en wierd ingestelt om de vrende Priesteren wel te onthalen, die voor vijftien dagen in een huis van haer onderhouden ontfangen worden; en die haer willende binne *Romen* begeven, versorgen sy haer eenige eerlijke

lijke plaets. Sy tot haer Voorfpraken de H. Apostelen *Petrus* en *Paulus* hebbende, vyeren hier der selfder Feestdach, en gaen met een ommegank na de kerk van *S. Pieter* op den *Vatikaen*.

Een ander Gefelschap mackten de Wollerkers in dese Kerk op het jaer 1560. onder d'aenroeping der Santen *Ambrosius* en *Biagijs*. Sy versellen het alderheiligste Sacrament, als het tot de Kranke gedragen wort, en tusschen d'*Ostave* van haer Feestdach houden sy den ommegank op Saterdach. Wat de sorg der zielen belangt, 't Gefelschap der Priesteren stelt daer een Procchiaen.

Voorts van d'alderuitstekenste Cardinael *Ginasio*, Deken der Heilige Versameling, is sy gegeven geworden, tot een kerk aen 't klooster, dat hy in een deel van sijn Paleis voor arme edele jonkvrouwen, met toelating van Paus *Urbanus de 8.* gesticht had.

't Paleis daer tegen over van de Heeren *Matthei* houd men voor Bouw-konst van *Claudio Lippi da Caravaggio*, die ook dat der *Manfreni* mackte, op de Weg des Loops.

Van S. Stanislans. 6.

IN 't jaer 1079. *Boleslaus* in *Polen* heerschende, werd hy soo verwaent en onlijdelijk door al de Zegen die hy op sijn wederspannige behaelde, dat sijn wreedheit ook quam te vallen op die hem
noch

576 AFBEELDING VAN

noch onderdanig en trouw waren ; dierhalven dacht het den heiligen Bisschop van *Cracou*, *Stanislaus* goet , hem meer als eens daer behoorlijk over te berispen , maer hy bevond wel hoe waerachtig in hem was, 't geen de Heere van den Rijkeman seide ; *Al waer 't schoon dat iemand van den dooden opstont , soo soude hy hem doch niet gelooven.*

S. Salvator , en *S. Stanislaus* behoort aen de Poolse volkeren , en is heel vermaekt in een schoone gestalte, hoewel sy klein is.

Van desen heiligen Martelaer by Paus *Innocentius de 4.* in 't jaer 1247. onder de Heiligen gestelt , de Godtsdienst niet gevyert wordende , beval in 't jaer 1595. *Clemens de 8.* die , terwijl hy Cardinael, en Gesant in *Polen* was , van dese Sant sonderlinge genaden ontfangen had , dat op den 7. Mei , aen hem half dobbelen dienst gedaen sou worden , om dat op den 8. in welken sijn Martelaerschap komt , de verschijning van *S. Michiel* gevyert wort ; en op den 9. van *S. Gregorius Nasansenus*.

En hier eerden noch eerst de Poolse volkeren de gedachtenis van soo grooten Martelaer , een kerk aen die Sant toegewijd hebbende. Sy wierd van de Polakken uit de grond op vermaekt in het jaer 1580. en daer in wort een kostelijk Overblijfsel van die Sant bewaert : ter zijden de kerk maekten sy ook een Gasthuis voor de Bedevaert-reisigers van dat Rijk ; en van al dit, erkennen sy haer verplicht aen de Cardinael *Stanislaus Hofius* Polak , die door sijn groote deugden en verdiensten,
van

De Kerk Van Iesus.

van *Pius de 4.* tot dien trap verheven, haer in zijn doot soo veel besette, dat het genoeg was om dese kerk en Gasthuis te bouwen.

Van de Kerk van Jesus. 7.

O F wel veel kerken in het Christendom aen *Salvator* toegewijd waren, en bysonder binnen *Romen*, door de wonderlijke vertooning van zijn wesen in *S. Jan te Lateraen*, nochtans vind men geen andere aen den naem *JESUS* toegeëigent buiten dese. Sy is der Jesuiten, en het eigenste verblijf der Belijders, die alleen van aelmoessen leven: en schoon dat de Versamelingen begiftigt zijn met vaste goederen en inkomens, nochtans is 't haer niet geoorloft een deel daer van aen de plaetsen der Belijders te geven, en dat wort strengelijk onderhouden.

Dese Religie is ten hoogsten verschuldigt aen 't Huis van *Farnese*, dewijl *Paulus de 3.* haer instelling eerst heeft toegestemt in 't jaer 1540. van *Alexander* Cardinael *Farnese* haer dese soo schoone kerk is gebouwt, in 't jaer 1568. begonnen; en van *Odoardus* Cardinael *Farnese*, het huis, voltrokken in 't jaer 1623. Gebouwen, waerdig haer grootheid.

Dese plaets welke nu de kerk en huis beslaet, was eerst verdeelt in twee hoopen met huizen, waer twee Procchie-kerken waren; een van *S. Andries* Apostel, de andere van de *H. Maria*, geseit *della Strada* by 't gemeene volk, in plaets

578 AFBEEELDING VAN

van *degli Astalli*, van welk Geslacht sy gesticht was, gelijk des selfs wapenen in verscheide plaetsen gestelt dat vertoonen, benevens twee veersen, die aen 't bovenste van 't Hoog Altaer stonden.

En of wel in d'andere twee Autaren het wapen der *Astalli* met dat der *Massimi* vereenigt stont, dat was door 't houwelijken, van 't een met het ander.

Veel oirdeelden in 't begin, dat een van die twee hoopen huisen genoeg was, om die kerk met de woon-plaetsen te bouwen. Als sy dan handelden in 't jaer 1551. om d'anderen hoop te koopen tot stichting der Versameling der Leerlingen, antwoorde *S. Ignatius*, dat sy beide die hoopen van doen hadden tot het gebouw van dese kerk en huising, waer over een van sijn vrienden sich seer verwonderende, seide hy opentlijk uit; ofschoon dit nu soo schijnt, soo sal men den tijt noch sien, dat daer veel eer twee stappen aensullen ontbreken als dat 'er een voet te veel sou zijn, en dat wierd waer gemaekt in het jaer 1603. als die twee ruimten daer in gesloten zijnde, de Cardinael *Odoardus* willende het begonnen Gebouw voltrekken, om de grondleggingen te maken aen de zijde na 't *Kapitool*, daer toe van *Clemens de 8.* twee stappen van de gemeene straet verkreeg.

Voorts nam het Roomsche volk soo grooten vermaak in een soo grooten en soo schoonen kerk te sien, dat het meeste deel der Kapellen van veel edelen ingenomen wierd, onder welke ter

ge-

gedachtenis van de twee kerken hier in besloten, daer de eerste is der Lieve Vrouw, welkers Beeld sy namen van de muur van haer oude kerk, by de *Astalli*, gelijk geseit is, gebouwt; maer dese kapel wierd rijckelijk verciert van drie edele Roomsche Vrouwen, *Portia Anquillara*, en twee Susters van het Huis *Cajetana*, *Giovanna*, en *Beatrice*: de andere Kapel van *S. Andries* mackte *Salustia Cerrini Cressentii*. Die van *S. Franciscus*, *Olimpia Orsina Cesis* Hertogin van *Aquasparta*. Der Engelen, *Curtio Vittorio*, en zijn Vrouw *Septimia Delsini*. Des Lijdens, *Bianca Mellini*. Der Heiligen *Petrus* en *Paulus*, *Ottavio Morello*. Der Geboorte, uit de aelmoesfen van verscheide personen. Der Drievuldigheid, van *Pirro* uit het Huis *Vari*, voormaels Onderstadhouder van *Romen* ten tijden van *Gregorius de 13.*

In den tijt van 16. jaren is het gebouw van dese Kerk voltrokken by den Alderuitstekensten Cardinael *Alexander Farnese*, en in het jaer 1584. wierd sy ingewijd op den 25. November, 't welk nu gesamentlijk met de feestdach van *S. Catarina* koomt op den laesten Sondach van Pinxteren, en hier in vyert men alle jaren het inwijden van dese kerk met de gewonelijke opdracht des Roomschen Volks. In 't selfde jaer wierd sy van gelijken geheiligt met het overbrengen der Lichamen van twee heilige Martelaren, *Abondius* en *Abondantius*, op den 15. van September, 't welk even den dach voor haer feesttijt is.

580 AFBEELDING VAN

Hier heeft men dan bysonderlijk het Lichaem van *S. Ignatius Loiola* van *Biscajen*, Stichter des Gefelschaps der Jesuiten, soo yverig voor den roem en eere Godts, dat hy behalven van schier op yder woord in de mond te hebben, tot *hoo-ger eere Godts*, noit lijden wilde, dat men dese Religie seide van hem gesticht te zijn. Hy stierf in 't jaer 1556. Hier bewaert men ook noch het Hooft van *S. Ignatius*, Bisschop, en Martelaer.

Als het Lichaem van dese Sant van *Antiochien* na *Romen* gebragt wierd, schijnt het dat sy het Hooft daer af namen, dewijl men rontom aen de Heiligdoms-kas van ouds, daer het over menigte jaren in gestelt was, leeft, dat in 't jaer 1320. de Koningin van *Bohemen* en *Polen*, *Elisabeth*, dochter van *Wenceslaus de 2.* het selfde gekregen had. Naderhand onder veel Overblijffelen, die by Vrouwe *Maria Enriques*, huis-vrouw van het Grooter huis des Keisers waren, sond sy dit aen de tegenwoordige kerk, in 't jaer 1599.

In dit selfde jaer wierd openlijk voorgesteld, het Beeld van *S. Ignatius*, Stichter der geseide Religie; en hebbende het volk begonnen dat met beloften en lichten te vereeren in 't jaer 1609. beval Paus *Paulus de 5.* dat in alle de kerken van sijn Religie een feestdach gehouden sou worden op den 31. July, den dach van sijn salig verscheiden; en dat in dese kerk dewijl sijn Lichaem hier is, al de Priesteren de Misse souden mogen doen, gelijk ook in haer vertrekken: en eindelijk stelde *Gregorius de 15.* hem met volle statigheit onder de Heiligen in 't jaer 1622. op den 12. Maert.

Hier

Hier-en-boven wierd dese kerk vereert met vyfarmen van Santen. Den eersten van *S. Franciscus Saverius*, een der eerste medegezellen van *S. Ignatius* in de Bullen der Pausen genoemt, als sy den Regel van *S. Ignatius* bevestigden.

Hier bewaert men ook noch een deel van het Lichaem des saligen *Franciscus Borgia*, eerst Hertog van *Candien*, daer na Geestelijk, en ten derden Overste des Gefelschaps der Jesuiten.

Dese wierd op den 31. August des jaers 1624. by de Vergadering der Gewoonten geoordeelt, waardig te zijn onder de Heiligen gestelt te worden, welk vonnis *Urbanus de 8.* bevestigde, en gaf verlof, dat men daer dienst aen mogt doen, met Missen in al de plaetsen en kerken des Gefelschaps, by alle de Geestelijke des selfs, waer sy haer mogten vinden; en daer-en-boven by al de kerkelijke personen, en in al de kerken onder den Staet des huis van *Borgia*, en dat op den 1. Octob. 'twelk den jaerdach is van sijn salig afsterven, en soo wierd'er begin aen gegeven, in 't loopende jaer van 1624.

Sijn Lichaem wierd in 't jaer 1617. na *Madril* gevoert, op't verzoek des Cardinaels Hertogs van *Lerma* sijn Neefs, die daer om hard aenhiel eerst by de Paus, en daer na by *P. Mutio Vitellisch* Overste des Gefelschaps. Hy stierfin dit huis oud 62. jaren op den eersten October 1572.

Aen de rechter zijde van 't Hoog Autaer rust in de grafstede, voormaels van *S. Ignatius*, een soon, waardig soo grooten Vader, de Cardinael *Bellarmin* door heel de weereld bekend, van wegen sijn groote geleertheit en deugt: hy stierf op

582 AFBEELDING VAN

den 21. September des jaers 1621. Sijn lichaem is geduurig van vele geeert, die tot sijn Voor spraek, om geestelijke en tijdelijke segeningen, haer toevlucht nemen.

De Cardinael *Odoardus Farnese* heeft lust gehad om hem een kostelijke en aensienelijke tombe te maken, door den yver daer hy hem van gedreven voelde.

Onder de sorg van dese Paters zijn hiervier Vergaderingen opgericht, strijdende onder den H. Naem van *Maria*. Des Hemelvaert is van Edelen, en had haer begin in 't jaer 1593. Der Geboorte, is de tweede by Koop-lieden gemaekt in het jaer 1596. en die zijn beide in 't Klooster der Poort. d'Andere twee zijn van verscheide Ambachts-lieden, en staen boven de kapellen der kerk; aen de rechter hand van 't inkomen, wierd dat der Boodschapping aengevangen in het jaer 1595. en aen de linker hand is 't ander der Ontfankenis der Lieve Vrouw, dat begin nam in het jaer 1597. en in alle haer vergaderingen op de feestdagen, nemen sy stof en gelegenheit om hen in geestelijke saken te oeffenen, met menigvuldigheid der H. Sacramenten.

In dese kerk zijn over weinige jaren twee genoegsaem schoone en nutte godtsdienstigheden ingestelt; de eerste en de oudste is die des Sabbats, opgericht ter eeren van de *Maget Maria*, by gelegenheit dat men in een kapel daer met eerbiedigheid, het heilig Beeld siet der Lieve Vrouw *della Strada*: en dat bestaet in aen de Geloovige die daer komen bekent te maken, de hoogheden van

van *Maria*, en haer groote zucht in alle voorval staeg ontrent het menschelijke geslacht betoont.

d'Andere, dat op Vrydach geschied, begonnen in 't jaer 1648. noemt men van de Goede Doot, al de godtvruchtigheden, soo's morgens, als door den dach gedaen, aenleggende om van **JESUS** den Gekruiffgden, en van de bedroefde Moeder, een goede en heilige doot te verkrijgen. De menigte van allerlei volk die men alle Vrydach in dese kerk siet, kooft om dat dese godtsdienstigheid in verscheide deelen des weerlds verspreid is, met sekere hoop, dat men daer door in de Geloovige die verandering der zeden sal gewaer worden, als de Paters die 't selvige instelden wenschen.

Tot behulp van dese godtsdienstigheid is een Vergadering ingestelt van Priesters, die tweemael ter week by den anderen komen; op Vrydach, haer eerst in verscheide godtsdienstige offeningen besich houdende, en daer na bidden sy voor 't Alderheiligste Sacrament des Autaers opentlijk voorgestelt. Op Dinsdach, behalven verscheide godtsdienstigheden, onderhouden sy haer in overleggingen van Gevallen des Gewissens, de voornaemste woorden van de Misse, en andere diergelijke saken, noodzakelijk geweten by goede Geestelijke, 't welk groote nuttigheit brengt.

Het grootste vierkant is van *Mutiano*, de Heiligdoms-plaets van *Caraccioli*, de Voorgevel van *Giacomo della Porta*, het bestek van de kerk van *Vignola*, van wien noch is den Hof der *Farnesi* in 't Kocien Veld.

Van S. Stephanus by Cacus. 8.

EEr dat op den Palatinschen Berg de grondleggingen van *Romen* begonnen wierden, woonden daer Herders, welkers kudden niet alleen de wolven plaegden, maer ook een onnutten deugeniet *Cacus*, in 't Grieks soo veel als boofwicht geseit. Dese ging by nacht op den roof, en by dach hield hy hem verborgen in een hol onder den *Aventin*, aen die zijden daer den Oever na den *Tyber* engst is. Hier uit besprong hy ook noch, soo die, welke te Lande na *Hofstien* of na *Porto* gingen, als die, welke haer koopmanschappen hier uit de schepen bragten: *Herkules*, toen hy uit Griekenland quam, sloeg hem hier neder met sijn vee, 't welk *Cacus* gesien hebbende, eenige van sijn vetste Ossen nam, die by de staert in sijn hol trekkende, op dat haer voetstappen daer eerder uit te komen, als in te wijken mogten geoirdeelt worden; maer op den dach *Herkules* sijn beesten missende, merkte hy dat de voetstappen van sijn Ossen niet t' einden uit liepen, dierhalven socht hy dat begin, en quam aen 't hol, daer hy sijn Ossen hoorde blaren; soo dat hy verwoed daer in loopende om die weder te krijgen, den roover met sijn knods doot sloeg, en dat Land soo bevrijde.

De doortraptheit soo van *Cacus*, als van *Herkules* behaegde de Romeinen soo wel, dat sy daerom boven dit hol een Tempel stichteden die sy van den Overwinnaer *Herkules* noemden, waer
van

't NIE

men noch
in sijnen rich
in dat het sch
Tempel gestaen
ger, om da
sijn ingehou
sien desen
e Gemisde T
w 't Gesicht d
de stappen af-
men gedoovert
Lant waren.
Herkules noc
te rooy, dew
sijnde van bi
ter van S. Pasq
n linden gebet
sijn, in de h
sijns toe te
hiet beeft ten
verbrengen v
wonder ver
en S. Marcus
Dus Remig
in dese Mon
14 voor in
sijken Gebr
reping des E
te toestern
men daer a
van Paul
In of wel

van men noch eenige overblijffelen fiet; en aen den selfden richteden sy hier een Stok-beeld op: soo dat het schijnt, dat hier noch een anderen Tempel gestaen heeft aen de Godin *Ceres* toege-eigent, om dat daer een Beeld van haer in marmer is uitgehouwen beneden dese kerk.

Boven desen Tempel waren volgens sommige de *Gemonische Trappen*, soo genoemt van *Gemitus*, 't Gesucht der gedoemde ter doot, die sy van dese trappen af-slepten of ter neder stooteden: andere gelooven dat dese Trappen ontrent het *Kapitool* waren.

Het is dan noodig dat de stichting van dese kerk seer oud zy, dewijl voor 't jaer 1607. als dese Moniken die van binnen herstelden, daer het wapen stont van *S. Pasqualis de 1.* van wien wy in andere kerken gesien hebben, hoe grooten vermaek hy nam, in de heilige Lichamen te vercierien, en kostelijk toe te stellen; en soo hy dese niet gesticht heeft, ten minsten deed hy hier de Lichamen overbrengen van de Santen *Abdon* en *Sennen*, die naderhand vervoert wierden na de volgende kerk van *S. Marcus*.

Don Remigio Dusnario da Camerino Overste van dese Moniken zijnde, stelde hy hier in 't jaer 1614. voor in een algemeene vergadering, in dese kerk een Gebroederschap te stichten, onder d'aenroeping des Bewaerts Engels; en al de Moniken dat toestemmende, gaf Godt vele in 't hert haer namen daer aen te geven; en in 't selfde jaer wierd dat van *Paulus de 5.* bevestigd.

En of wel de feestdach des Bewaerts Engels ge-

586 AFBEELDING VAN

stelt zy na dien van *S. Hieronimus* op den 1. October, nochtans vyeren de Broeders van dit Geselschap den volgenden Sondach, als die niet kooft op den eersten dach van October. Voorts heeft in het jaer 1624. dit Geselschap een andere plaets genomen na het Einde der huisen; niette-min vyeren de geseide Moniken de feesttijt op dien Sondach aen den selfden Autaer, daer het Geselschap begonnen was. Waer aen de rechter hand een *Christus aen 't graf* is, een werk van *Perino del Vaga*, en aen de linker hand in de eerste Kapel twee schilderijen van den Ridder *Baglione*.

Van de H. Marta. 9.

Hier wort tot op onse tijden een Eer-boog bewaert van welke een deel binnen dit klooster quam, daer sy den hoek maekt op de plaets der Roomsche Versameling, d'Eerboog van *Camigliano* geseit, van geslepe marmer gebouwt, sonder eenige blikken der gewonelijke Zege-teecken: het schijnt dat de Staet van *Romen* dese gestelt heeft voor haren grooten Beschermmer *Camillus*, maer men kan daer niet sekens van bevestigen, foodanige Bogen toen noch niet in 't gebruik zijnde.

Ontrent de stichting deser kerk en klooster kan men weten, dat *S. Ignatius Loiola* Overste van de Religie der Jesuiten zijnde, door den geduurigen yver die hy voor de saligheid der zielen had, hem

in

in gedachten quam ook dese ellendige Vrouw-lie-
den te helpen, die in sonden levende, daer wel uit
wilden komen, maer noch niet van Godt gedre-
ven zijn om terstont Nonnen te worden, of ge-
trouwt niet denken kunnen om haer staet te ver-
anderen.

Om dusdanige beletselen dan wech te nemen,
besorgde die Sant met al sijn vermogen hier een
gebouw te beginnen, waer sulke Jufferen haer toe-
vlucht mogten hebben, tot dat sy een goeden stant
van leven mogten verkiesen: maer niemand vin-
dende die hem in dese onkosten helpen wilde,
naekte hy hondert kroonen van 't verkopen van
enige marmeren uit het puin opgegraven, die
oor sijn kerk van *Jesus* lagen, en gaf die voor sijn
leel aen haer met welke hy sijn gedachten gemeen-
smaect had; en op dier voegen wierd daer den
crsten steen aen gelegd in het jaer 1546. Voorts
ontbraken 'er geen andere om haer geest daer toe
te begeven, soo dat sy daer een Versameling maek-
en, die altyt de sorg over dese H. plaets heeft be-
ouden. Naderhand stichteden sy daer een klooster
an Maegden op't jaer 1561. onder den Regel van
Augustin, dese Jufferen gaende na *S. Clara*.

Dese kerk wierd ingewijd in't jaer 1570. op den
1. Mei.

Van S. Marcus. 10.

Soo *S. Marcus* in dese kerk tot Priester wierd
ingewijd, die namaels Paus was, is het noo-
g dat sy van die oude benamingen zy, die

588 AFBEELDING VAN

fy ten tijden der vervolgingen tot bediening der Sacramenten maekten. *S. Marcus* met den Apostel *S. Pieter* in dese Stad komende, schreef op het aenhouden der Romeinen sijn Evangelij in 't Latin, gelijk *S. Mattheus* dat in 't Hebreuws geschreven had, en *S. Lucas* in 't Grieks, tot vernoegen van dese volkeren.

Wat aengaet voorts den H. Paus *Marcus*, of hy schoon maer een jaer de kerk beheerscht heeft, nochtans om dat onder *Constantin* de Roomsche Pausen veel vermogten, liet hy hem dese benaming wel gevallen, en verrijkte die met goede inkomens, en misschien dat hy voor 't Paufdom dien van *S. Silvester* gehad heeft. Hy eigende noch een andere kerk aen de *Salvator* toe; welke daer na *S. Balbina* genoemd wierd: en hier een der oude begraef-plaetsen der Martelaren zijnde, wilde hy op dese plaets ook begraven worden, maer hy wierd seer haest overgebracht in dese kerk, daer hy soo veel aen verdient had. Men houd, dat door order van dese Paus, het Geloof in de Misse gekomen is, het welk de Kerk-vergadering van *Nicenen* gemaakt had, en wierd het Geloofs begriep genoemd.

De Hoogtijt, die in dese kerk kooft op maendach na de derde Sondach in de Vasten, stelt *Onofrius* niet onder die welke aen de Benaemde van de Paus *S. Gregorius* gegeven wierden, misschien om dat daer den dach is van *S. Marcus* Evangelist, met een ommegank, die van daer kooft na *S. Pieter* op den *Vatikaen*, singende de *Litanien* welke men de Groote noemt, gelijk d'andere de Klei-

NIEUW

geheten worde
der Landtreken
der drie dage
en men gel
te *Vienne* in
om die Stad
en andere ver

schijnt dat an
ook spoedig
phs, die ont
vooreek in e
avond deed
voegde e
welk da
ouwenfche Ke
gen voor de V
Martelaren beso
viele *Toletae*
gen der Kleine
Kerkmis; maer
gents *Italien*
wordende,
gen der Klei
melvaert; v
namen in gee
van de Kleine
dat men op d
Maria de Groo
vreden van
maeren; en o
na *S.*

Klei-

Kleine geheeten worden, welke eenige Biffchoppen in haer Landstreken invoerden, en foodanige zijn die der drie dagen voor de Hemelvaert des Heeren; en men geloofst dat *S. Mamertus* Biffchop die te *Vienne* in *Vrankrijk* ingeftelt heeft in 't jaer 396. om die Stad van *Vienne* voor aerd-bevingen, en andere verschrikkelijkheden te bevrijden.

En 't fchijnt dat andere Biffchoppen dit heilig gebruik ook spoedig aengevaert hebben, dewijl *S. Augustin*, die ontrent den selfden tijt leefde, daer van fpreekt in een Sermoen dat hy op Hemelvaerts avond deed; en de Kerk-vergadering van *Orleans* voegde daer eerst het vafsten by, in 't jaer 506. 't welk daer na in 't jaer 573. de tweede *Bracarenfifche* Kerk-vergadering ftelde op de driedagen voor de Vafsten, de gedachtenis der heilige Martelaren befoeckende, en in 't jaer 646. ftelde de vyfde *Toletaenfche* Kerk-vergadering de drie dagen der Kleine *Litanien* op den Vafstendach voor *Kersmis*; maer in 't jaer 801. op 't einde van April, gants *Italien* door groote aerd-bevingen gefchud wordende, bevestigde Paus *Leo de 3.* de drie dagen der Kleine *Litanien* voor onfes Heeren Hemelvaert; welke miffchien te voren binnen *Romen* in geen gebruik geweest hebbende daerom de Kleine genoemt wierden; en hy belafte, dat men op den eerften dach fou gaen van de *H. Maria de Grooter*, na *S. Jan te Lateraen*; op den tweeden van *S. Sabina*, na *S. Paulus* buiten de muuren; en op den derden van 't *H. Kruis in Hierufalem* na *S. Laurens*, mede buiten de muuren:

ren:

590 AFBEELDING VAN

ren : nu gaet men 's Maendaegs van *S. Adriaen*, na de *H. Maria de Grooter*; 's Dijnfdaegs van de *H. Maria de Nieuwe*, na *S. Jan*; en 's Woonfdaegs van *S. Laurens in Damafus*, na *S. Pieter* op den *Vatikaen*.

Hier uit volgt nochtans niet, dat de Kerk voor *S. Mamertus* het fingen der *Litanien* niet gebruike, dewijl dit onder de Geloovige foo oud is, dat de Cardinael *Baronius* fchreef, de oirfpronk des felfs niet te konnen gevonden worden. Maer het fchijnt, dat fy in 't befoeken, onder de vervolgingen der Dwyngelanden, van de gedachteniffen der *H. Martelaren*, op verfcheide Begraefplaetsen gelaten, met heel den dach daer te ftaen om haer byftant te roepen, de *Litanien* begon den te maken.

Adrianus de 1. die in 't jaer 772. gefeten heeft, vernieuwde het derde deel van defe Kerk, en omcingelde de felfde van alle kanten met Wandeldreven. Twee andere Pausen, die den naem daer van voerden, lieten hier van haer een roemwaerde gedachtenis. In 't jaer 833. hermaekte *Gregorius de 4.* die uit de grond op; en in 't jaer 1464. *Paulus de 2.* voor fijn Pausdom daer de hand aen geflagen hebbende, volbragt die voorts met het groot en fchoon Paleis daer nevens, waer 's Somers fijn Nafaten dikwils quamen wonen. Waerom de Schrijver van 't leven van *Eugenius de 4.* met de hand gefchreven, in 't *Vatikaenfche Boek*, van dit Paleis dus feit: *De Hopman Steffano Colonna, &c. is krank geworden in 't Paleis der kerk van S. Marcus, &c. Maer te dier tijt was het Paleis*

Een Gesicht Van De Plaets en Paleis Van S. Marcus .

NIEU
 van S. Marcus
 van eenen fa
 op koning u
 ingen gesic
 om; het wel
 van een Edel
 door zijn Susse
 stem geword
 en kostelyk g
 en by de groot
 van Rome
 die ook sijn t
 i' Passaans
 en door zucht
 het woonplacet
 by in sijn Pa
 uit de naeste
 van schier te
 vermenende.
 Augustus schi
 verwid ront
 en 't welk s
 van de Som
 verende :
 vande Pale
 vander zij
 van des Hem
 groote kost
 wint; soo o
 van; 't welk
 ander deel ve
 hemels An
 had niet ve

leis van S. Marcus, een seer slecht en klein gebouw, van eenen Joannes, Priester des Roomschen Stoels, afkoomstig uit Anagnien, met senige lage verdiepingen gesticht, gelijk boven de Poort te lesen stont; het welk daer na Petro Barbo Venetiaen, uit een Edel Geslacht, den selfden Eugenius Neef, door sijn Suster, Priester Cardinael van desen by-naem geworden, nieuw uit de grond met een swaer en kostelyk gebouw heeft opgetrokken, soo dat het by de groote gestichten der Oude, binnen de Stad van Romem, niet sonder reden vergeleken wort: die ook sijn Oom den 4. na ontrent 18. jaeren in 't Pausdom volgende, en Paulus de 2. genoemd, door zucht bewogen tot sijn oude benaming en eerste woonplaets, boven 't gebouw des Paleis, 'twelk hy in sijn Pausdom volbragt en vermeerdert heeft, ook de naeste Hooft-kerk van S. Marcus van ouderdom schier ter neder gevallen met een swaer werk vernieuwde. Voorts heeft Paulus de 3. (gelijk Silvagius schrijft) dat uitgebreid, en de straten verwijd rontom S. Marcus, dat is, om sijn Paleis, 't welk sy het Pauselyk Paleis noemden, dat voor de Somer om de gesontheit des Luchts veranderende: Insgelyks heeft hy de Brug van 't voorseide Paleis tot aen den Kapitoolschen Berg aen d'ander zijde des Kloosters van de Heilige Maria des Hemels Autaer op sijn kosten gebouwt, met groote konst door 't vernuft des bouw-meesters gewrocht; soo dat hy, daer de Brug eindigt, een Paleis, 't welk een deel van den Berg beslaet, en 't ander deel neemt van 't Klooster der H. Maria des Hemels Autaer, voor sich heeft gemaekt, dat de Stad niet weinig verciert.

AcA

592 AFBEELDING VAN

Aen dese kerk hebben twee Cardinalen noch veel verdient, die de selfde tot haer benaming hadden, *Domenico Grimani* Venetiaen, en *Agostino Valerio*, ook Venetiaen: die vercierde de kerk met schilderien, en dese het koor; die vermackte de vloer, en dese omsette 't koor met schoon-gewrochte gestoelten van noten-hout voor de Kanoniken, die altijd daer in geweest hebben, met de sorg der zielen. Waer, aen de zijde des Sacraments een Historie van twee martelaerschappen is, van *Pietro Perugino* geschildert.

In *d'Octave* des alderheiligsten Sacraments koomt het Roomsche volk hier een Kelk opdragen, met wassche toorsen, en voorts volgen sy den ommegank; en op den selfden dach worden somtijts van de *Contestabili* Dochteren uitgehouwelijkt: dat is een naem van eenige Krijgs-lieden, die ten tijden als de Stoel open is, den eersten Cardinael, en de veertien die daer dan zijn, yder met haer twintigen versellen, van welke bediening dese Krijgs-knechten eenig sonderling voordeel trekkende, sy haer vernoegen met het selfde in het voorseide godtvruchtig werk aen te leggen.

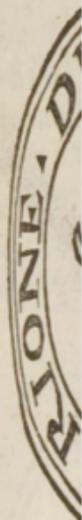
Men seit de Bouw-konst des Paleis van *Bramante* te zijn: en hier woonde *Karel de 8.* Konink van *Vrankrijk* als hy te *Romen* quam.

In de plaets der voorseide kerk na den weg des *Loops* is een fontein met een schoonen bak, in een *Wijngaert* van *S. Laurens* buiten de muuren gevonden, en hier van de Cardinael *Farnese* verheven gestelt aen sijn Paleis.

Vijfde

NIEU

Vijfd

DE WY

Dese Berg h
van Saturnu
e daer voor
komt.

Dat deel w
ezen, 't welk

Vijfde Dach-reis.

DE WYK CAMPITELLI.

GElijk den naem van den Berg *Capitolino* door't graeuw verdorven is, dien noemende *Campidoglio*; soo is ook de naem van des selfs Wyk, in plaets van *Capitolino*, *Campitelli* geseit.

Deze Berg had in 't begin twee andere namen, als van *Saturnus*, en *Tarpeius*. Van *Saturnus*, om dat daer voormaels een woonde *Saturnus* genoemt.

Dat deel wierd eigentlijk *Rupes Tarpeia* geheeten, 't welk na de rivier fiet; en dat deel *Rocca* 't welk

594 AFBEELDING VAN

't welk na d'osse-markt strekt , waer nu de huizen der Raetsheeren zijn.

Het overige des Bergs wierd *Capitolino* ge-
seit, om dat in 't graven der grond-leggingen van
een Tempel, daer aen *Jupijn* gebouwt, een men-
schen hoofd gevonden wierd , 't welk schein (ge-
lijk dat Heidendom ons beschreven heeft) toen
eerst van de romp afgehouden te zijn; waer uit
sy voorseiden dat *Romen* het hoofd des Weerlds
moest worden: en desen Tempel van *Jupijn* siet
men uitgedrukt onder de Borgemeesters munt
van *Petillius*, welke dese is.

Sy geven nochtans aen desen Berg die drie na-
men, als *Tarpeio*, *Rocca*, en *Capitolino*, sonder
onderscheid.

't Ka-

Faint vertical text on the left margin, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint vertical text on the left margin, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

't Huidenslaegs Kapitoel .

't N
Kapito
Amulou
met man
u Profus
rouw, dat
est. Nade
kiam vert
van Syl
van Vesp
waardig
ogen lich
en miets d
huden is
g van we
ogten ge

Van 't

Voorm
't Kapi
teet va
n in m
enden te
ert; en
vvert: i
veoont
n de w
es Roo
in daer
dyske
n de l

't *Kapitool* had weinig schoonheit soo lang als *Romulus* leefde, sich alleen vernoegende van dat met muuren omcingelt te hebben; *Tarquinius Priscus* gaf daer 't begin aen een grooter gebouw, dat van *Tarquinius Superbus* volmaekt wierd. Naderhand is dit gebouw driemaal door de vlam verteert, en driemaal weder hermaekt; eens van *Sylla*, daer na van *Vitellius*, ten deren van *Vespasiaen*, waer toe hy hem selfs niet te waerdig kende, de stof om dat te bouwen op zijn eigen schouders te dragen. In die tijden had men niets dat schoonder was als het *Kapitool*. En huden is dat noch seer Wonderlijk; en waerdig van wegen zijn gebouwen en oudheit ten hoogsten geacht te worden.

Van 't huidensdaegs Kapitool.

Voormaels verbraken eenige blixemen hier op 't *Kapitool* verscheide Beelden, en insonderheit een van *Jupijn*; en de Wetten der Romeinen in marmere tafelen opgeschreven zijnde, wierden ten deele vernietigt en ten deele verduistert; en daer worden noch eenige stukken van bewaert in de kameren der Bewaers-heeren; dus vertoont wordende, dat Godt onder andere wetten de weereld wilde beheerschen, door middel des Roomschen Stoels, en dat hy in plaets van *Jupijn*, daer *Petrus*, en zijn Nasaten aen gaf. Voorts *Augustus* geboren wordende, met meening van de soon van *Apollo* te wesen, die hem de
gehei-

596 AFBEELDING VAN

geheimenissen der Goddelijke voorsienigheid openbaerde, had *Augustus* groote begeerte om daer deel van te hebben: en de boeken der *Sibyllen* in dese plaets onder d'aerde bewaert worden, soo gelooft men, dat *Augustus* die las.

Onder de verscheide vercierselen, die in dese laefte tijden op desen Berg gemaekt zijn geworden, voornamelijk van *Sixtus de 5.* in 't jaer 1585. is 't water dat hy daer trok van over 22. mijlen buiten *Romen*, leidende in een selfde loop de wateren *Martia*, en *Claudia*, soo genoemd na de Konink *Ancus Martius*, en de Keiser *Claudius*, die eerst de selfde binnen *Romen* geleid hadden, en al de Bergen daer mede verrijkten.

Dese wateren maken daer twee fonteinen, in een van de welke men een groot beeld heeft van *Romen*, uit rooden porfyr, sittende met twee Rivieren aen haer zijden, welke vertoonen d'een den *Tyger*, en d'ander den *Tyber*.

Tot verbeelding van een andere rivier sag men daer het soo seer geroemde beeld van *Marforius*, die in een grooten bak seer veel water uitstortede, eer dat hier 't gebouw van 't nieuw Paleis wierd opgetrokken, gelijk men daer ontrent sal sien; en 't voorseide beeld wierd vervoert in 't oud Paleis der Bewaerts-heeren; in den voorhof, onder d'andere kostelijke outheden.

Wat voorts dit beeld vertoonde, zijn alle niet van een gevoelen; sommige maken dat van den *Rhin*, een Rivier in *Duitsland*, welke *Domitianus* hem onderworpen hebbende, deed hy sich een metalen paert maken, dat met sijn voet op dat beeld

beeld des *Rhins* trapte, en sy willen dat hy sich foodanigen 'Zege-teeken stellen deed midden op de Roomfche markt.

Andere meenen, dat dit het beeld zy des *Kapitoofchen Jupijns*, die noch *Panarius*, Brood-gewer genoemt was, de Heidenen hem defen naem gegeven hebbende, als het *Kapitool* belegert zijnde, fy al het brood dat fy hadden in des viands leger wierpen; willende te kennen geven, dat fy door honger noit fouden konnen overwonnen worden.

Andere houden dat het de Rivier *Nera* verbeelde, en dat men seggen moet *Narforius*.

Vele maekten in oude tijden hier foo veel beelden en Tempelen, dat fy de gantsche ftreek befetende, daer geen plaets voor de byfondere huifen over liet en.

Het Roomfche volk had groot gefach gebruikt in 't verkiefen van al de Amptlieden en Magiftraten, foo dat fy dikwils de Pausen veel moeite aen deden; maer eindelijk in 't jaer 1389. *Bonifacius de 9.* Paus geworden kreeg dat weder aen hem, en bestierde het tot grooter eeren van fijn Pausdom, en van fijn Geflacht *Tomacelli* binnen *Napels*; en hoewel hy noch geen 45. jaren had, foo fcheen niet-te-min in hem de jeucht in ouderdom verandert te wesen, met alle deugden verciert; waer door hy 't *Kapitool* herftelde, en maekte dat het ampt des Raeds-heers in't toekomende alleen van uitheemsche wesen fou.

In het Paleis des Alderdoorluchtigfte Raedsheers is daer de woning voor fijn alderdoorluchtigste

598 AFBEELDING VAN

tigste Vorstelijkheid, als mede van heel sijn Geslacht, welke kameren veel gedachtenissen hebben in marmer, en in geschilderde wapenen, en opschriften van voorledene Krijgs-helden, en Be-waerts-heeren, die 't gesach van Raedsheeren oef-fenden. In dat selfde Paleis zijn noch twee Richters de eerste en de tweede geset, en in de Sael houden sy haer Gerichts-bankken, als ook de plaetsen ha-rer woning. De Richter der Straf-saken met het Ampt des Straf-eisschers, de gevangenissen met al dat daer aen vereischt wort, waer over 't Geslacht *Alberini* 't gesag heeft. Boven dese hebben daer noch haer sitting ten tijden des Gehoors de twee Heeren de Wyk-meeester, de Overste der Richteren, en andere. In de voorseide Sael is het beeld gestelt van *Gregorius de 13.* van *Paulus de 3.* en van een Raeds-heer des huis der *Toscani*; en bo-ven op het dak des Paleis menigte seer schoone beelden, met een hoogen en schoonen Toren, op welkers top een beeld staet dat het heilig Kruis in den arm houd, in den selfden zijn twee groote klokken, die door den hamer slaen, eene geschikt tot het Gehoor, en d'andere grooter voor de Ver-gaderingen des Raeds, en des Gerichts.

In de plaets is daer het metale paert, met het beeld daer op van *Marcus Aurelius* Keiser, daer gebracht van de plaets van *S. Jan te Lateraen*, wel-kers schoonheit gelijk die ongemeen is, soo is dat by al de volkeren des weerelds vermaert gewor-den. Daer zijn de twee paerden van marmer met de slaven die haer wederhouden, gehaelt uit het puin des Schouwburgs van *Pompeus* en de twee
Zege-

Zege - teekenen van *Marius* ; en tegen over de poort der Heeren *Caffarelli*, de Mijl-pael met de metale kop daer op.

Aen de linker hand is daer het seer schoon Paleis der alderdoorluchtigste Bewaerts-heeren, met sijn Wandel-plaets ; daer zijn ses kameren met groote verwelsteels, geschikt tot verscheide Gilden van Neeringen, als der Smeden, der Huis-waerden, der Herbergiers , der Kooplieden , Kruideniers, Schoenmakers ; en ten tijden des Gehoors sitten daer de Hooftmannen der voorseide Neeringen in haer bankken, met een Beamt-schrijver ; en soo ook in verscheide andere kameren daer naest gelegen van verscheide andere Gildens , als der Kleermakers, Banket-bakkers , Bakkers , Viskoopers, Hoveniers, Wolle-wevers , en andere. Noch sy mogen onder sware boeten niet vergaderen, sonder daer toe gedachvaert te zijn door een Stads dienaer des Roomschen volks ; en in de Wandel-dreven van binnen zijn ook noch andere kameren, waer men heeft de Bediening des Beamt-schrijvers der Bewaerts-heeren , de Richtbank , en de Bediening des Opper-Tol-meesters, en de Richtbank des Overste der Hoogste Betrekkingen.

Onder de voorseide wandel-dreef aen de binnenste zijde , zijn twee seer schoone beelden der Keiseren *Cesars*, en *Augustus*, een den dronkaert spelende, de Gebekte kolom van *Duilius*, een Geschrift der Ordens van de Neeringen die een Gilde hebben , met eenige seer schoone Pleisterwerkken daer nevens.

Voorts zijn in den Voorhof behalven een fon-

tijn

600 AFBEELDING VAN

tein te midden, met vierierselen en opschriften vericheide seer schoone beelden gestelt, als het groot beeld des Keisers *Constantinus de Groot*e, een *Pallas*, een *Minerva*, het metalen hoofd van de Keiser *Commodus*, en een metale hand; 't Paert en de Leeuw. Een groot Vat van Pleister met den roof der Sabinen; met twee beeltenissen daer op liggende van *Alexander*, en *Mammeus* Keiseren. Twee groote voeten van een Kolossus van *Apollo*; de Grafs-gedachtenis van *Agrippina*, en een Tafel met allerhande naeuwkeurige maten; en een kleinen Aep van een kei.

In 't kleine Saeltje aen 't midden der trappen zijn vier groote stukken van Pleister van 't Zegepalen, en 't offerendes Keisers *M. Aurelius*; twee seer schoone beelden van Sang-godinnen; een ander van Keiser *Adrianus* heel na 't leven. Boven aen de trappen des toeganks voor de groote Sael is het Beeld van de Borgemeester *Marius*, en de metale tafelen met de oude wetten, een alderheiligste beeld van onse Lieve Vrouw op de muur geschildert door de hand van *Pietro Perugino*, de groote kamer met oude schriften van verscheide Beamt-schrijveren, en van daer noch andere daer door men na 't ander klein Saeltje gaet, waer men verscheide over-oude, en der Voorvaderen opschriften siet.

In de groote Sael zijn d'ongemeene schilderijen van de hand des Ridders *Gioseppe d'Arpino*, het beeld van Paus *Sixtus de 5.* van metael, en dat van Paus *Leo de 10.* van marmere, en van *Urbanus de 8.* van koper.

In

In de Sael der alderdoorluchtigste Bewaertheeren, waer sy gehoor geven, en van den Geheimen Raed, fiet men het beeld van *Marco Antonio Colonna*, van *Alessandro Farnese*, van *Gio. Francesco Aldobrandino*, en van *D. Carlo Barberini*; het Graf-schrift met de Afbeelding van *Mario Delfino* in schildery, d' Afbeelding met een Graf-schrift van *D. Virginio Cesarini*, 't Geschrift voor het Stad-voogtschap van den aldervoortreffelijken *D. Taddeo Barberino*, en andere verscheide Opschriften: verscheide oude Hoofden op kleine bankjes in goet getal, seer schoone schilderijen van de beste Meesters, onder welke men heeft, een Velt-slag, 't bedrijf van *Mutius Scevola*, de Brug van *Horatius Cocles*, de Gerechtigheit, en andere.

De Sael daer d' alderdoorluchtigste Bewaertheeren eten, is behangen met roode damasten aen de kanten met gout verciert, met roode fullipe stoelen met gout bewrocht, met een tafel-kleed van het selfde fullip. Boven rontom de voorseide kamer een rand van een uitnemend Meester geschildert; Een Wolvin met twee suigende kinderen van metael; een jongentje dat een doren uit zijn voet trekt, van metael na 't leven; een gekleed beeld van metael, de *Zingara* geseit, op een driekantig voet-stal; het lijfen 't hoofd van *Brutus* seer schoon van metael. Een schildery van den gestorven *CHRISTUS*, met een *S. Franciscus* door de hand van *Pater Cosmus Capucijn*.

In de kamer de Gallery geseit, zijn Graf-schriften van *Colonna*, van *Farnese*, en gedachtenissen

602 A F B E E L D I N G V A N

der namen van Borgemeesteren, en Opperschout-
ten der Oude, beelden van een oude Vrouw over
einde, twee groote beelden die sitten vertoonen-
de Landschappen, vier Lichamen met oude hoof-
den, twee andere Oude hoofden, en Lichamen die
seer schoon zijn.

In de groote kamer behangen met roode fulli-
pen met goude fraingen, en stoelen van 't selfde,
is een beeld na 't leven van *Adonis*, lichamen met
verscheide oude seer schoone hoofden op bankjes
van noten-hout.

In de Voorkamer behangen met verscheide ta-
pyten boven rond met verscheide schilderien, siet
men, een oud Borgemeester na 't leven, een oude
Cicero in volle gestalte na 't leven, *Hercules* van
oud metael na 't leven, twee Lichamen met groo-
te hoofden van Vrouwen seer schoon na 't leven,
ses andere Lichamen met verscheide oude hoofden
wat kleinder op bankjes. Een pleister-werk boven
de schoorsteen van de voorseide kamer oud en
schoon, met andere hoofden, en beelden van me-
tael oud en seer schoon boven 't welfsel des voor-
seide schoorsteens.

Noch zijn in 't Saeltje voor de kapel, verscheide
schilderien der geschiedenissen van *Hannibal* van
Carthago; het beeld van *Bacchus* uit een kei na
't leven; twee Lichamen met groote oude hoof-
den, een Godt *Pan* sittende seer oud, een *Merkuur*
op een oude manier, verscheide lichamen en hoof-
den die oud zijn, groot en klein, van uitnemende
deftigheid.

Daer tegen over wierd onder *Clemens de 8.* een
ander

WAN

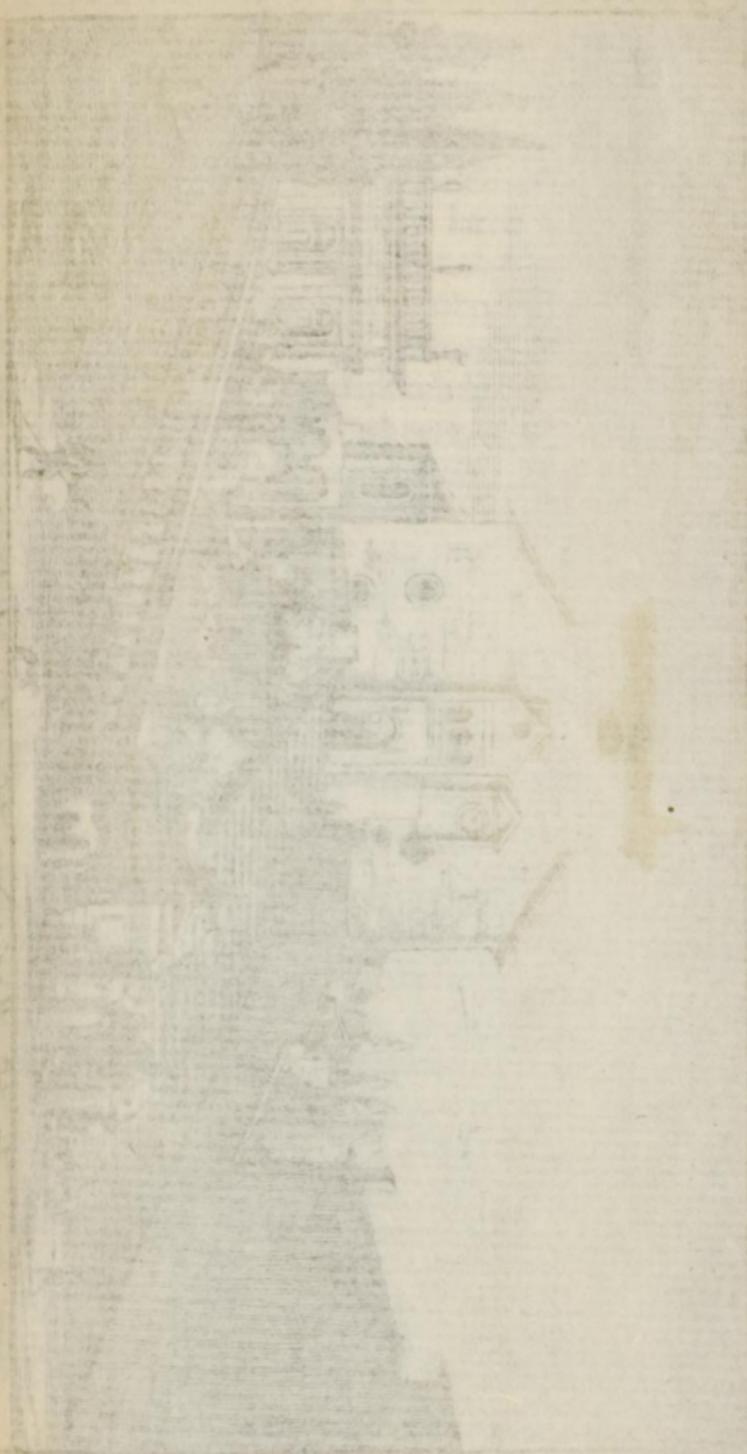
opgericht
Wier over
niet
en vele
in de
in de

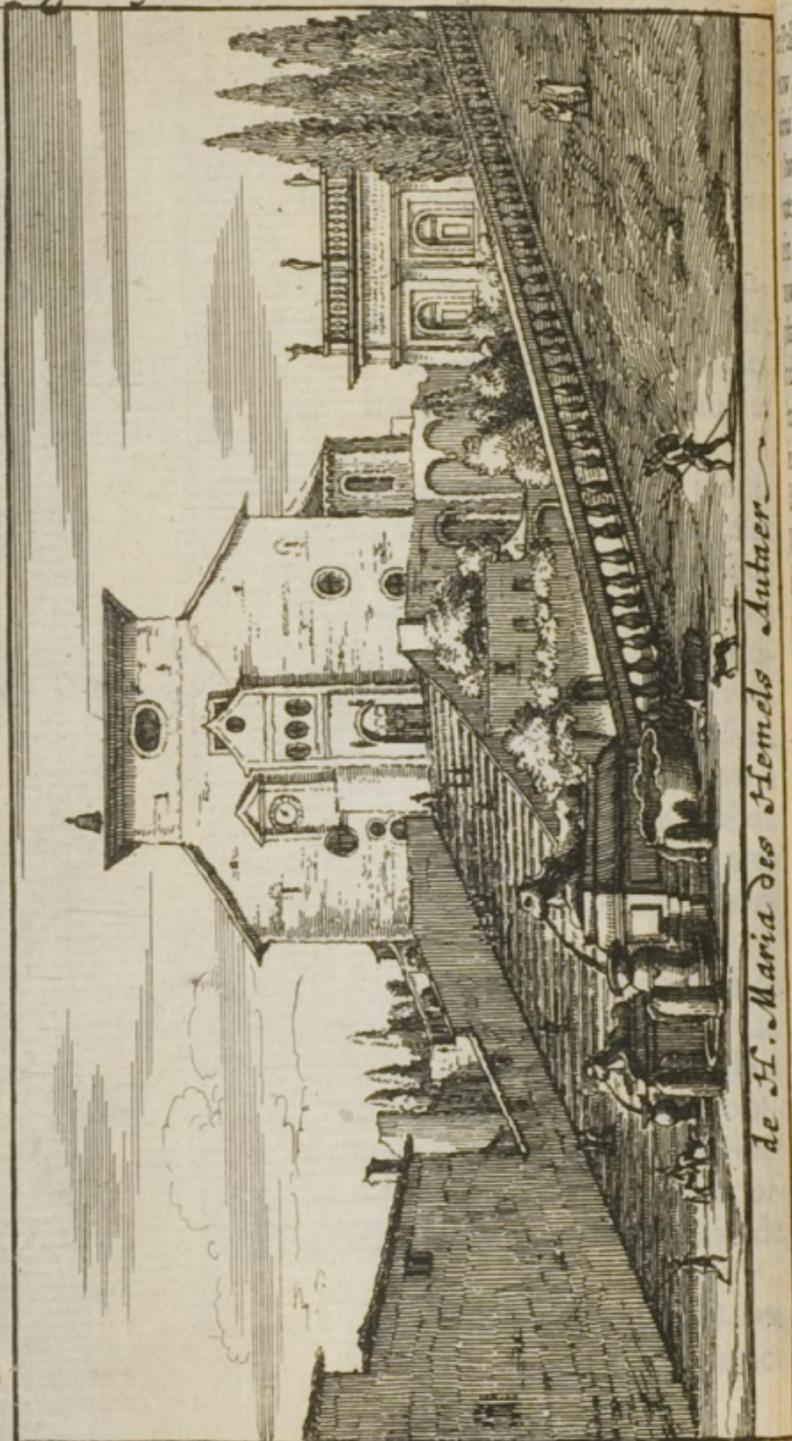
niet
aan
in de
en de

in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de

in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de

in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de
in de

de H. Maria des Hemels Antaer

NIE
 chels begon
 en, en d'ald
 en beide da
 concensus
 stellige ged
 en Voorlanc
 en van dit he
 die die men
 een tegen o
 n' d'alen der l
 men is van
 koochers p
 ling en der
 den ceerf
 ten, en de E
 nchelling
 de H
 el fou ee
 ze welen.
 men op e
 bet geb
 en den ze
 ten soo
 en Ter
 Here C
 sende
 a vic
 men b
 Coote

ander Paleis begonnen over een-komende met dit gebouw, en d' alderuitstekenste Cardinael *Aldobrandini* leide daer den eersten steen aen, en de Paus *Innocentius de 10.* om aen de nakomelingen een waerdige gedachtenis te laten tot voordeel van sijn Vaderland, vervolgde van de grond af het gebouw van dit heerlijk en uitnemend Paleis, op de gestalte die men huden daer aen siet, met het ander daer tegen over gelijkkende.

Het Paleis der Bewaertsheeren, en de trap voor de fontein is van *Michel Angelo*; de voorgevel des Raedsheers plaets van *Girolamo Raimondi*; de Woning en den Toren van *Martin Lungbi* den Ouden; den eersten Trap, de *Marforius*, de Zegeteekenen, en de Paerden, seer schoone vercierelen en toestellingen, zijn van *Giacomo della Porta*.

*Van de H. Maria des Hemels
Autuer. I.*

HEt sou een onnutte en te gelijk ydele moeite wesen, al de Tempelen op te halen, die de Heidenen op den *Kapitoolschen Berg*, daer dese kerk staet, gebouwt hebben; dewijl boven dat *Romulus* dien aen den *Kapitoolschen Jupijn* stichtede, daer soo aen Autaren, gewijde plaetsen, Kappellen, en Tempelen over de sestig waren.

De Heere *Christus* geboren zijnde, en *Augustus* sich vindende aen't einde sijner dagen, wenschte te weten wie 't Rijk naer hem beheerschen soude: dierhalven besloot hy na *Delphos* te gaen, en dat aen de Godts-spraek van *Apollo* te vragen, die na

604 AFBEELDING VAN

veel offeranden aen hem geslacht stom blijvende, beliefd 'et Godt eindelijk, dat hy tot schaemt van 't gantsche Heidendom, dese laeste woorden voortbrengen sou niet sonder groote ontsteltenis, in de volgende veersen.

*Me puer Hebraus Divos Deus ipse gubernans,
Cedere cede jubet, tristemque redire sub Orcum;
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.*

Dat is:

*'t Hebreus Kind selver Godt dat Goden kan bedwingen,
Heeft my terstond belast van dese plaets te gaen,
En in de droeve Hel my weder in te dringen;
Wil dan om antwoord, hier niet meer voor't Autaer staen.*

Augustus dan met foodanigen bescheid weder na *Romen* keerende, en bedenkende, dat die antwoord over-een-quam met het geen hy in de Boeken der *Sibyllen* gelesen had, maekte hier een Autaer, met dit opschrift:

ARA PRIMOGENITI DEI.

Dat is: *Autaer des Eerstgeborenen Godts.*

Met reden is dan alijt gedachtenis gehouden van dese plaets, een weinig van het Hoog Autaer afgelegen, na de zijde des Evangeliums: waerom in 't jaer 1130. *Anacletus* (schoon tegen de Paus opgeworpen) de selfde met vier kolommen omcungelde; en in 't jaer 1603. deed de Cavallicensische Bisschop *Girolamo Centinelli* die uitmunten met seer schoone werkken van marmor, op de
ma-

manier van een kapel die hy daer bouwde; noch dese kapel wort niet anders genoemt, als 's *He-
mels Autaer*.

Men kan de oudheit van dese kerk afnemen van 't beeld der Lieve Vrouw, dat boven 't Hoog Autaer staet, dewijl 't gehouden wort voor een van die welke *S. Lucas* schilderde.

Voorts wort in dese kerk een steen bewaert, op welken den Engel in 't kasteel verschijnende, daer sijn voetstappen ingedrukt liet, dien *Gio. Francesco Salomonio* in 't jaer 1604. vereerde, met het omcिंगelen van verscheide schoone marmereen in een pylaster voor 't Hoog Autaer, waer die eerst bewaert wierden; en de voetstappen van desen Engel schijnen van een kind te wesen.

Dese kerk een der twintig Abdien van *Romen* zijnde, waren daer de Moniken van *S. Benedictus* in, tot op 't jaer 1253. Wanneer *Innocentius de 4.* verstaende de groote vrucht die in de kerke Godts de eerwaardige Paters des roemruchtigen Aertsvaders *S. Franciscus* deden, de selfde na *Romen* riep, en haer dese kerk gaf, bevelende dat die Moniken in haer andere kloosters souden verdeelt worden. Daer na in 't jaer 1445. sy Kloosterbroederen geworden zijnde, gaf *Eugenius de 4.* die aen de hervormde Opmerkende van den saligen Btoeder *Gio. Capistrano*.

Wat belangt de vordere herstellingen aen dese kerk gedaen, men leest van geen andere, als van de Cardinael *Oliverio Carrafa*, gunsteling van *Paulus de 2.* in 't jaer 1464. en niet om dat hy dese tot benaming had, van *Leo de 10.* hem die gegeven zijnde,

606 AFBEELDING VAN

zijnde, maer door de zucht tot de kerken van *Romen*, soo daer binnen, als buiten.

Het verwelfsel voorts, dat men daer vergulde fiet, maekte het volk van *Romen* (dat belooft hebbende om goede voorspoed in den oorloog van *Pius de 5.* tegen den Turk gevoert,) en daer op volgde een roemruchtige Zege op den 20. October des jaers 1572. Boven dit is het opklimmen na dese kerk door een wijden en hoogen trap van hondert-een-en-twintig treden van marmer, het werk van een Raeds-heer *Otto van Milanen* geseit, nemende de marmeren uit een vervallen Tempel, welken de Heidenen op den *Quirinael* aen *Romulus* toegeeeigent hadden. En anders vind men van den Raeds-heer niet, dit geschied zijnde in 't jaer 1348.

En als de Amptlieden des *Kapitools* verkoren worden, koomt men hier statelijk de Misse singen, en onder de menigte opdragten die't Roomsche volk jaerlijks in verscheide kerken van *Romen* doet, is dit de alderbegunstigde, hebbende drie daer van, de eerste op haer voornaemste feestdach der Geboorte van Onse Lieve Vrouw. De tweede op den dach der Vier Heilige Martelaren, door belofte in 't jaer 1591. gedaen, op dat Godt een lang leven aen *Innocentius de 9.* wilde geven, die Cardinael zijnde van de Vier Heilige geseit wierd, om die kerk tot sijn by-naem te hebben; maer Godt de Heere liefefde hem dat niet meer dan twee maenden te laten, en evenwel hebben sy die beloften noch willen voldoen. De derde is op den 30. January, in welken dach *Clemens de 8.*

de 8. op 't jaer 1598. den Staet van *Ferrara* weder aen de kerk verkreeg.

De kerk van des Hemels Autaer heeft veel kolonnen, in de derde van welke, aen de linker hand van 't inkomen gestelt dese woorden geschreven zijn: A CUBICULO AUGUSTORUM, *Van de Slaepkamer der Augusten.*

De kapel by 't Hoog Autaer is beschildert van den Ridder *Gioseppe*; de Historie van die der *Cesarini* is van *Benozzi*. Daer is 't Opschrift van *Farnese*; die des Cardinaels *Aldobrandini*; d'andere van *Gio. Francesco Aldobrandini*; die van *M. Antonio Colonna*; en d'andere van *D. Carlo Barberini*, welke tot voordeel des volks haer doen en haer leven aenleidden. In des Hemels Autaer zijn voorts Tomben van seer edele oude Roomsche Geslachten. Daer is ook noch die des Markgraefs van *Saluzzo*, wiens hoofd de beeldhouwery is van *Gio. Battista Dosio*, van wien noch is het hoofd van *Caro* in *S. Laurens in Damascus*, en de graf-stede van *Massa* in *S. Pieter Montorius*.

Ontrent de voorseide kerk zijn daer twee Beelden van Keiser *Constantin*.

Men klom eerst op 't *Kapitoel* van d'ander zijde, daer de Eer-boog staet van *Septimius* langs een trap van hondert treden. Vele plegen door yverigheid dese en de andere trappen over haer knien op te klimmen; en hoewel dit een werk schijnt van groote boetvaardigheid, nochtans lessen wy tot onser schaemte, dat twee Keiseren *Cesar*, en *Claudius*, na de Zege van verscheide over-

608 - AFBEELDING VAN

winningen over haer knien die andere opklommen, om haer dank te komen seggen in de Tempel des *Kapitoolschen Jupijns*.

Van S. Biagijs. 2.

DE Romeinen vertoonen groote genegenheit tot *S. Biagijs* Bisschop van *Sebasten* in *Kappadocien*, om de genade, die hy van voor sodanige de gefontheit te verkrijgen heeft, welke yverig tot hem haer toevlucht nemen, en bysonderlijk voor die pijn in de keel hebben. Hy in een kuil geweken zijnde om boete te doen, quamen allerhande beesten hem bezoeken; noch daer vertrok niet een weder van hem sonder sijn zegening, met haer de hand op 't hoofd te leggen; als of Godt in hem een bewijs wilde geven van d'onnooselheit onses eersten Vaders, aen wien al de dieren des aerdrijs onderworpen waren.

Sy is naest aen de trappen van 's Hemels Aetraer; is een Procchie; daer zijn Overblijffelen van Santen, en sy is seer oud, gelijk men fiet aen sekere graf-steden des Roomschen Geslachts van *Boccabella* van 't jaer 1004.

In de plaets aen de voet des *Kapitools* is daer een schoone Fontein, en schoone Paleisen.

Van S. Jan des Markts. 3.

VAn de Markt die voormaels daer gehouden wierd, behoud dese kerk tot nu toe haer bynaem;

naem; *Romen* seven andere aen desen grooten Voorlooper van CHRISTUS toegeëigent hebbende. Maer om dat dese plaets al te eng was om, daer Markt te houden, vond *Sixtus de 4.* goet in 't jaer 1477. dat die in de plaets *Navona* vervoert sou worden, waer men alle Woonſdach de ſelfde nu ſiet.

Wat de kerk aengaet, daer van heeft men anders niet, dan dat in 't jaer 1542. die van *Paulus de 3.* toegestaan wierd aen een Verſameiling van aenſienlijke Edellieden, om de Geloofs onderwyſingen te handhaven, van die eerſt of Joden, of Turken, of Heidenen waren, nevens welke de Neophiten noch verſtaen worden, op dat die mogten onderweſen, en dese in 't omhelſde Geloof bevestigt zijn, gelijk van mans perſonen geſchied by de Lieve Vrouw der Bergen, en van Vrouws perſonen aen de Geboodſchape van *S. Baſilius.*

S. Ignatius Lojola is vinder van dit hoogwichtig werk, hy hebbende voor eenige jaren ſommige Joden in ſijn huis van J E S U S onderhouden, die 't water des Heiligen doops ontfangen hadden, en ondertuſſchen beſorgde hy 't voornoemde Gefelſchap te ſichten, op dat ſy altyt de ſorg daer over ſouden hebben; en hy verkreeg van de Pauſen dese volgende voorrechten. En eerſt van de voorſeide *Paulus de 3.* dat de gedoopte Joden niet ontnomen ſou worden, 't geen ſy te voren met woeker mogten gewonnen hebben, niet wettende aen wien dat weder gegeven moeft zijn, noch dat ſy van haer Vaders niet konden onterft weſen, ſchoon ſy tegen haer wil Chriſtenen ge-

610 A F B E E L D I N G V A N

worden waren. Daer-en-boven stelde in het jaer 1556. *Paulus de 4.* dat alle de Synagogen onder den staet der kerk, schoon van de Joden afgebroken of noch af te breken, alle jaren op den dach van Alderheiligen tien Dukaten tot dit godtsdienstig werk moesten betalen. Waer over de Opfienders soo grooten sorg dragen, dat sy dese haer onderdanen nimmer verlaten tot dat sy de selfde in eenige neering yder na sijn drift gestelt hebben.

Voor dese Neophiten deed de Cardinael *S. Onofrius* die broeder was van Paus *Urbanus de 8.* een nieuw gebouw maken, by de Lieve Vrouw der Bergen, die daer bequame woonplaets hebben.

Evenwel wort in dese kerk noch de sorg der zielen waer-genomen, het welk sy van eersten af gehad heeft, en by gelegentheit des Heiligen jaers 1600. wierd sy by het geseide Geselschap seer wel vermaekt. Nu is dese kerk gegeven geworden aen de Moniken van *S. Basilius* van 't Ge-yfert Hol; en in haer woonplaetsen houden sy dikwils over heilige voorwerpen geleerde en heerlijke redenkavelingen.

Van de H. Maria in Campitelli. 4.

NAest aen de *H. Maria in Campitelli*, stont een Tempel van *Mars*, waer voor een kolom wierd opgericht, die na de Godin *Bellona*, *Bellica* genoemt was; in desen Tempel vergaderde

't NIEUW ROMEN. 611

de den raed om over den oorloog te beraedslagen, en die besloten zijnde, ging de Priester na die oorloogs kolom met een spies in de hand, en schoot die uit na de plaets daer 't leger moest heenen trekken.

Hier by was de *Carmentaelsche Poort*, een van die welke de Stad van *Romen* in haer begin had, en wierd ook noch de *Schelmsche* geseit: *Carmentaelsche* na *Carmenta* de Moeder van *Euander*, aen welke van de Roomsche Vrouwen hier een Tempel wierd opgericht, tot voldoening der belofte aen haer gedaen, soo van den Raed een besluit wierd in getrokken, waer door haer verboden was karoffen te gebruiken. Sy had ook de naam van *Schelmsche*, om dat hier drie-hondert en ses *Fabien* waren uit gegaen om 't Vaderland te beschermen, die alle daer ontrent by 't *Baccanische Velt* verslagen bleven.

Dese streek was hier en boven vereert met een anderen Tempel van *Apollo*, tot wiens Spraken dat blinde Heidendom de toevlucht nam. In desen Tempel ontvingen de Raeds-heeren de Gesanten, die uit verscheide plaetsen na *Romen* quamen.

De Cardinael *Pietro Damiano*, die in het jaer 1080. stierf, noemt dese een Hooft-kerk, tellende de selfde onder die kerken, welke by de Romeinen met grooten yver besocht wierden, waer uit men gelooven mag, dat sy een Hooft-kerk genoemd wordende, in die tijden al groot genoeg wesen moest. Haer voornaemste feestdach is van de Geboorte der alderheiligste Mager.

612 AFBEELDING VAN

Sy was een van die welke op Hemelvaerts avond tot aen de volgende nacht in verscheide Wykken besocht worden, met, al gaende, *Litanien* en andere godtsdiensten te singen.

Dese kerk wierd in 't jaer 1619. tot verciering der plaets afgebroken, en eenige stappen van daen en andere veel schoonder daer voor gebouwt van de Geestelijke der Moeder Godts, gemeenlijk Priesters van *Lucca* geseit. Dese Paters hebben haer oirspronk van een Priester geboren van *Lucca, Giovanni Leonardo* genaemt, die in onse tijden in achting van groote heiligheit was. Dese instelling wierd van Paus *Clemens de 8.* bevestight onder den naem van Vergadering, sy niet toegelaten wordende tot statige beloften, maer slechts tot een eedt van volstandigheit. Daer na wierd sy in 't jaer 1621. van *Gregorius de 15.* verklaert en toegestemt voor een Religie, en haer toegestaen, gelijk andere, daer statige Belijding van te doen.

Daer by hebben de Heeren *Serlupi, Patritii, Paluzzi,* en *Capozucchi,* seer schoone Paleisen.

Van de H. Maria Geboodschapte in den Spiegel-toren. 5.

IK heb niet weinig in twijffel gestaen, of ik dese onder de andere kerken van *Romen* moest stellen, daer sy geen opentlijke kerk is; maer besloten binnen het klooster des Spiegel-torens tot
by-

bysonderen dienst van dese Maters. Maer ik sou aen de eerbieding van *Romen* veel te kort doen, soo ik dese kerk achter liet, welke my goede reden geeft, voor den nieuws-gierigen Leser dit klooster daer by te voegen, 't welk een schat-kamer is, vol van soo veel kostelijke gesteenten, als dese heilige Maegden zijn, die daer in gevonden worden.

De Roomsche *S. Francesca* was stichteresse van dit klooster, en of sy schoon getrouwt was, niet-min kan men van haer bevestigen 'tgeen *S. Augustin* van den Aerts-vader *Abraham* seide.

't Geen ik om kortheit voorby gae van de Heiligkeit deser Vrouw, hebben haer gesegende dochteren aen al de weereld bekend gemaekt, die gelijk d'alderfuierste spiegelen, in haer heilig leven de levendige beeltenis vertoonen van haer Groot-Moeder *Francesca*.

Een weinig van hier vind men de plaets *Montanara*, waer men in oude tijden de kruid-hoven sag, en waer de *Carmentaelsche Poort* stont. En hier begon insgelijks, van een Autaer van *Funo*, die sy over de Houwelijken stelden (welke sy daerom *Fuga* by-noemden) de straet *Fugaria*, die langs de voet des *Kapitools* na de Roomsche Markt leide. In dese selfde plaets was van ouds een kolom de *Lactanische* genoemt, om dat gelijk *Festus* schrijft, sy hier de Kinderen brachten om te forgen, by haer *Lactare*.

Van de H. Maria der Son. 6.

O Ntrent de jaren onses Heeren 1560. had, daer nu dese kerk is, sekere *Girolama Lenti* edele Roomsche Vrouw haer woonplaets, welke na 115. jaren in den maegdelijken staet geleest te hebben, wilde de Koningin der Maegden haer begunstigen op dese manier: Haer broeder op een dach na *Ripa*, den Oever gaende, sag hy dat op het water een beeltenis dreef der Lieve Vrouw op een papier afgeteekent, en dat nemende bragt hy 't selfde aen sijn suster, die 't in een kas wech sloot: 't gebeurde dat sy, die van nooden hebbende weder open te doen, van dat beeld als een strael der Son sag afschieten; en dat beginnende veel wonder-werkken te doen, wierd het Huis van *Girolama* in een kerk verandert, en dat beeld boven 't Altaer gestelt.

Dese kerk is vereenigt aen 't Geselschap des Gekruissigden, waer van wy de voorseide onder-richting gehad hebben; en of wel de voornaemste Hoogtijt is van de Geboorte der Lieve Vrouw, nochtans vyeren sy daer met sonderlinge statigheit *d'Epiphanie*, om dat sy op soodanigen dach was ingewijd.

Nu is de Lieve Vrouw, en de gedachtenis van *Girolama*, overgebracht in de Gebede-plaets des voorseiden Geselschaps des Gekruissigden; en is dese:

D. O. M.

Hieronymæ de Lesinis è nobili Profapia ma-
trona,

tronæ, quæ pudicitia, charitate, & castitate omnes sui temporis excelluit, hujus Oratorii extructicis, quæ cum ad CXV. suæ Ætatis annum Virgo permansisset, haud immatura morte functa est. Pia Societas Crucifixi.

Dat is:

Godt ter eeren. Girolama Lentini een Edelgeborene Vrouw, welke in suiverheit, liefde, en eerbaerheit alle die van haer tijt heeft te bovengegaen, stichterse van dese Gebede-plaets, tot op het 115. jaer haers levens Maegt gebleven, een rijpe doot gestorven is. Het Godtvruchtige Geselschap des Gekruissigden heeft haer dit gestelt.

Van S. Nicolaes der Lijndraeijers. 7.

DE Stad van *Romen* heeft grooten drift tot Godtsdienstigheid ontrent *S. Nicolaes* be- toont, seven kerken t'sijner eeren gebouwt hebbende, en dese is geen van de laetste: dewijl men leest dat het aetaer in 't jaer 1190. ingewijd wierd. d'Opper-priester van *S. Marcus* was voormaels hier Overste van: sy is ook noch der Lijndraeijers geseit, na 't werk dat hier plag gedaen te worden; en nu is 't slechts een Procchie gebleven.

Van

Van S. Andries in de Teenen. 8.

DAer nu dese Kerk staet, was een Tempel van *Juno Matuta*, dat is van de Morgenstond, waer door 't gemeene volk dese kerk noemt van *S. Andries in Mantuccia*.

Sy wort noch *in de Teenen* geseit, om dat van ouds daer nevens een plaets was daer men groene kruiden verkocht, welke van dese kerk sich uitstreckte tot aen die der Vertrouwing; en 't is seer waerschijnlijk, dat behalven de kruiden daer ook een Markt wiert gehouden van Wissen en Teenen, en van andere dingen, als manden en korven daer van gemaekt.

Sy was ook noch der Lijndraciers genoemt om de reden hier voren aen de Kerk van *S. Nicolaes* geseit, en sy is een Procchie.

Van de H. Maria op den Geiten-berg. 9.

DEse Kerk is op het deel des *Kapitools* gebouwt, nu gemeenelijk den Geiten-berg geheeten. Dese plaets wiert van ouds noch geseit (welke dat deel des *Kapitools* is dat na de Rivier fiet) *Rupes Tarpeia*, en ook *Mons Tarpeius*, waer de misdadige over eenig swaer schelmstuk, en insonderheit de meinedige, van boven neder wierden gestooten. Van dese Rots wiert een Roomsche

Bor-

Borger geworpen, *Manlius* gefeit, die om hier een Paleis gebouwt te hebben, by de Romeinen verdacht was van fich Konink te willen maken, en dat tot de grond afgebroken, bouwden fy op die plaets een Tempel van de Godin *Moneta*, soo genoemt na het Latins woort *Monere*, Vermaenen, en maekten daer-en-boven een Wet, dat geen perfoon van hoedanigen staet hy wesen mogt, in't toekomende soo stout fou zijn, van op 't *Kapitool* te willen wonen. Nu is dit soo woesten plaets, dat men daer de Geiten doet weiden; waer van fy den Geiten-berg heet: alleen het edel geflacht van *Caffarelli* heeft het verlof gehad van daer te wonen, en besit daer een feer fchoon Paleis in 't opperfte van den Berg.

Dese Kerk staet daer onder aen, en de Kanoniken van *S. Nicolaes in Gevangenis*, met welkers Kerk dese vereenigt is, houden dat dit wel van de eerste is die in *Romen* gebouwt wierden; en fy was aen d'alderheiligfte Maget toegeeigent: en haer voornaemfte hoogtijt is van de Boodschapping.

In't jaer 1607. wierd fy van de Kanoniken toegeftaen aen 't Gilde der Seep-koopers, die in't jaer 1604. tot een Gemeenschap gebragt waren, bysondere instellingen van haer Gilde makende, en het volgende jaer wierd dat van *Paulus de 5.* en van de Bewaerts-heeren op 't *Kapitool* goet gekeurt. Sy onderhouden in dese Kerk geduurig een Kapellaen; noch hebben anders geen verbintenis, dan alle jaer op den Feestdach te moeten ter Misse komen.

618 AFBEELDING VAN

*Van de H. Maria der Ver-
troosting. 10.*

DEse kerk wierd gebouwt by gelegentheit der Wonder-daden die een beeld van onse Lieve Vrouw op den 26. Juny in 't jaer 1470. begon te bedryven, 't welk van meester *Antonazzo* in een zijde aen de muur was geschildert naest op den *Kapitoolschen* berg, en wierd op den 3. November van 't selfde jaer ingewijd, gelijk *Steffano Infessura* in sijn dagelijksche beschrijving verhaelt, en is een der seven Lieve Vrouwen die besocht plegen te worden, en wort bestiert door een Geselschap van weereldsche Edet-lieden die seer yverig zijn; en daer is een Gasthuis voor de kranke, waer in die met groote liefde gedient worden. Op de tweede Sondach van Juny, is daer vollen Aflaet; en daer zijn veel Overblijffelen van Santen.

En om dat op haren dach den 6. August, de verandering des Heeren kooimt, vyeren sy den volgenden; maer de voornaemste Hoogtijt der kerk is de Geboorte van onse Lieve Vrouw.

Voorts is dit een onder de wel-bediende be-
geselschapte kerken van *Romen*, stellende 20.
Priesteren, die dagelijks daer Missen doen: op de
voorseide Hoogtijt houwelijken sy Dochteren
uit, met de Houwelijks-gaef van 30. tot 40. kroo-
nen voor eene, en 100. op den dach van *S. Fran-
ciscus* aen ses, die Nonnen willen worden, en

ver-

't NIEUW ROMEN. 619

verscheide mael in 't jaer geven sy aen twaelf arme te eten, die aen de tafel van de Hoofden des selfden Gefelschaps gedient worden.

In 't jaer 1585. wierd van 't voorseide Gefelschap een Kapel vergunt aen de Herbergiers knechten, en sy bouwden die op haer kosten, de selfde toe-eigenende aen onse Lieve Vrouwen Hemelvaert, in welkers feestdach sy een gevangenen verlossen. Sy houden die versien van al 't geen noodzakelijk is om daer de Misse te doen, en daer toe hebben sy een Kapellaen: en om in haer siekte in 't voorseide Gasthuis genesen te worden, daer alle jaren groote opdragten aen gedaen hebbende, gaven sy eindelijk daer een voor altijt aen van ses-hondert kroonen.

Een andere daer in, wierd in 't jaer 1618. toegestaen aen de Visschers der Zee, en gants der streck van *Romen*. Sy vyeren den feestdach van haer Voorspraek *S. Andries*, aen wien dese Kapel is toegewijd; en op dien dach verlossen sy een gevangenen.

De Kapel der *Matthei* is beschildert van *Taddeo Zuccaro*; die der Herders van den Ridder *Baglione*; en de Voorgevel is van *Martin Lunghi* den Ouden. Voorts volgen twee Gasthuisen, een van vrouwen, en 't ander van mannen. Hier was voormaels een steegje, dat de Roomsche Heidenen *fugatus* noemden.

Van de H. Maria der Genaden. II.

Hier daer dese Kerk gebouwt is, was voormaels een Tempel van de Godinne *Vesta*, by *Romulus* gesticht; en om dat dese Godin van de Grieken gehouden wierd voor een Maegt alleen uit de vlammen geteelt, eerden de Romeinen, die haer werk maekten van alle de bygeloovheden des weerlds te omhelsen, dese gelijk de Grieken, met altijd op haer autaeer vyer te hebben, van Maegden onderhouden, welke alleen aen de Godin *Vesta* konden offeren. Tot desen Tempel quamen de Roomsche Vrouwen barre-voets in de Feesttijt der geseide Godin. Nu heeft de alderheiligste Maget den kop des Serpents vertredende hebbende, gewilt, dat op die plaets daer dat onder gelogen maegddom was aengebeden, een Kerk gebouwt sou worden onder den naem der *H. Maria der Genaden*, met een Gasthuis daer nevens, 't welk met dat der Vertrouwing vereenigt wierd. De Kerk door oudheit vervallende, heeft in 't jaer 1610. den Abt *Pier Gio. Francesco Fiorentio Perugino* vermaekt, de plaets verhoogende gelijks het Gasthuis.

Hier is ook noch in dese Kerk een Beeltenis der alderheiligste Lieve Vrouw, 'twelk men houdt van de hand van *S. Lucas* te zijn, dat dierhalven met grooten yver besocht word.

Dese Kerk om aen die der Vertrouwing vereenigt te wesen, als een lid of een kapel van de selfde, heeft geen bysonderen feestdach.

Daer

Daer tegen over is de begraef-plaets des voorgefeiden Gasthuis,

Van S. Jofeph. 12.

Romen de alderheiligfte Maget met soo veel Kerken vereert hebbende in 't eerfte van deſe Wijk op-getelt, ſoo is 't ſeker wonder, dat van haer Bruidegom *S. Jofeph* alleen twee in deſe laeſte tijden gevonden worden. Eene is de tegenwoordige der Timmerlieden, en een andere van Nonnen in de Wijk des Koloms; ja in 't eerſt was daer niet anders, als een autae by de Ronde, welke is van 't Gefelſchap der Deugtsame.

In 't jaer dan van 1596. begon 't Gefelſchap der Timmerlieden, dat 57. jaren te vooren was opgericht, met een ſchoone Bouw-konſt deſe Kerk te ſtichten, die aen *S. Iofeph* toeëigenende, en bouwen de ſelfde boven die van *S. Pieter in Gevangenis*, daer ſy haer vry was vergunt, afgeſcheiden van de naeſte van *S. Lucia*, en *S. Martine*. Hier-en-boven had dit Gebroederschap van *Gregorius de 13. de genaden*, van een op den hals gevangen te verloſſen, op den dach van *S. Iofeph*; en ſomwijlen houwelijken ſy arme Dochteren uit, van Timmerlieden geboren. Sy kleeden haer in blaewe kappen met het beeld van *S. Iofeph* op de zijde. Nu hebben ſy daer de Voorgevel vermaekt, met den Trap, en 't Hoog Autae.

Van

Van S. Pieter in Gevangenis. 13.

HEt schijnt een saek niet om te gelooven, dat *Romen* sonder gevangeniſſen onderhouden geweest sou hebben tot op den vierden Konink *Ancus Martins*, en dat hy de eerste, gelijk men ſeit, daer een maekte. En dat dese als in 't midden van de Stadt was, en by de Roomsche Markt, sal men aen de volgende kerken sien.

Daer zijn twee deelen van dese Gevangenis volgens sommige, 't een is hier boven van de voorſeide Konink geſticht, 't ander hier onder dat *Servius Tullius* de ſelfde Konink der Romeinen daer by voegde; in 't bouwen wilde hy den Dwingeland *Dionisius* navolgen, die in *Siracusen* met geweld van groef-yfers ſcherpe gevangeniſſen in de rotſen deed uithouwen; en daer leeft men, dat de H. Apoſtelen *Petrus* en *Paulus*, negen maenden in gevangen ſaten.

Mamertinus noemt in dese gevangenis noch een die Overſte van *Romen* was.

De voorſeide H. Apoſtelen lieten in dese gevangenis twee roemruchtige getuigeniſſen van haer, in dat bovenſte deel was eene, en in dat hier onder d'andere; maer ſonder droefheit konnen die niet beſchreven worden, dewijl de Godvruchtige Bedevaert-reiſigers die niet meer te ſien kómen. De eerste was, als ſy t'ſaem gebonden zijnde, en *S. Paulus*, *S. Pieter* aen de rechter hand hebbende, ſy beide onbeleefdelijk van den trap naer onder gedreven wierden, dat *S. Pieter* ſijn hooft tegen de muur ſtootede, en als of ſy van

weck

week wafch geweest had, daer fijn gedaente in drukte, die daer in afgebeeld ftond; en dicht aen d'aerde zijnde, foo dat vele daer gaende bidden, en op de knien liggende konnende kuffen, begon die gedaente te vergaen; waer door 't gefchiede, dat in 't Jubel-jaer van 1600. om 't Volk een bequamer uitgank te geven, de Timmerlieden daer naeft een poort mackten, en onwetende dit onbekende beeld verbraken. d'Andere ftaet hier onder en is een wonderlijke born-welle die de H. Apoftelen hier uit deden te voorfchijn komen; en daer wierd noch een Kolom geeert, aen welke fy met ketenen gebonden waren. Of defeen die daer meer zijn, weet men niet; om dat de opwellende fprink-aderen, na 't *Kapitool* en andere gebouwen getrokken, defe plaets foo vervult hebben, dat men daer niet meer in kan dalen.

Eindelijk Keifer *Constantin* defe plaets befoukende, gaf hy de Paus *S. Silvefter* te kennen, dat het hem goet dacht, dat de felve gewijd fou worden als 't gefchiede; en van die tijt af kan men denken dat de Geloovige die befochten, gelijk tot nu toe gedaen wort door heel d'*Octave* des martelaerschaps van *S. Pieter* en *Paulus*, en daer buiten is dit Opfchrift.

In honorem Dei, & Ecclesiae ornamentum; intacto Sancti Petri, & Pauli carcere scalas, & fornicem S. Josephi Carpentariorum Archiconfraternitas restauravit. Anno Jubilei M.DC.XXV.

Dat is:

Ter eeren Godts en verciering der Kerk, heeft het Aerts-

Aerts-

624 AFBEELDING VAN

Aerts-broederschap der Timmerlieden, de trappen en 't welfsel van S. Ioseph vernieuwt, de gevangenis van S. Pieter en Paulus ongeroert latende, in 't Jubel jaer 1625.

Hier tegen over stont het oude Beeld van *Mavforius*, en de Geheim-schrijvers bank des Roomschen volks.

Van S. Martine, en S. Lucas. 14.

DAer zijn twee oudheden van *Romen*, welke sich hier aanbieden; d'eene is openbaer, dewijl men ten meesten deele d'Eerboog fiet van *Septimius*; d'andere is verborgen, daer geen teeken meer te voorschijn zijnde van den Tempel van *Mars*.

Om onse te laten weten, hoe de oude Romeinen aen de Overwinnaers Zege-bogen stelden, heeft het Godt belieft dat dese voor 't meeste deel onder soo veel vervallene oudheden over einde gebleven zy, en sy was van de schoone en aensienlijkste, gelijk men van hen geschreven vind, die van foodanige oudheden haer werk maekten.

Laet ons nu komen tot den Tempel van *Mars*, welken *Augustus* hier volgens sijn belofte stichtede, als hy hem swak had gevonden in den oorloog tegen de Philippensen, die hy aen *Mars* den wreker toewijde; waer uit men kan sien tegen de ketteren, dat beloften aen Godt te doen, ons de Natuur selfs onderwijft. In desen Tempel beval *Augustus*, dat den Raed sou vergaderen, als
fy

fy van oorloog te handelen, en aen die 't wel verdienden Zege-pralen toe te staen hadden; en dat fy hier de verkregene Zege-teekenen souden komen opdragen. Maer wat voor schoonder Zege-teekenen kon desen Tempel hebben, als van den roof van *S. Martine*, welke roemrijker als *Mars* haer in den strijd gedragen heeft die fy tegen den Dwijn-geland had, van wien fy met verscheide sware pijnigen beproeft alijt onverwonnen, en roemrijk bleef; tot dat fy, van de grouwelijke hand des beuls ter doot geslagen, Zege-pralend na den Hemel vloog: en soo veel te doorluchtiger munte binnen *Romen* haer Martelaerschap uit als fy, door de edelheit van haer bloed, en haer groote rijkdommen, van yder wel bekend was.

Voormaels las men bovende poort van dese kerk de volgende veersen, welke dienen tot bewijs van 't geen geseit is.

*Martyrii gestans virgo Martina Coronam,
Eieſto hinc Martis numine, templa tenet.*

Dat is:

*Martine door de kroon des Mart'laerschaps verheven,
Heeft desen Tempel in, daer Mars is uit gedreven.*

Men kan gelooven dat foodanigen inwijding van *S. Silvester* geschiet zy, en dat van de begraef-plaets van *S. Calistus*, daer hy de *S. Martine* begraven had, haer lichaem hier is over gebracht, waer 't selfde nu bewaert wort in de prachtige kapel onder de kerk rijkelijk verciert, met een seer

626 AFBEELDING VAN

schoon bestek en bouw-konst van *Pietro da Cortona* beroemt Schilder, en Bouw-meester van onse tijden, met dese gedachtenis.

CORPORA SS. MARTINÆ V. ET M.
CONCORDII. EPIPHANII.
SOCIQUE EORUM.
URBANO VIII. PONT. MAX. REPERTA
FRANCISCUS CARD. BARBERINUS
S. R. E. VICECANCELLARIUS
EODEM LOCODECENTIVSEXORNATO
RECONDIT ANNO MDCXXXV.

Dat is:

De lichamen der Santen, Martine Maegt en Martelares, Concordius, Epiphanius, en harer medegesellen door Paus Urbanus de 8. gevonden, heeft de Cardinael Francesco Barberini des Heiligen Roomschen Stoels Onderkancelier in de selfde plaets behoorlijker verciert doen neder-leggen in 't jaer 1635.

Haer Martelaerschap geviel in den tijt van *S. Cecilia*, onder Keiser *Alexander*, die twintig jaer naden voorseiden *Severus* heerschte.

Van de herstellingen naderhand in oude tijden aen dese kerk gedaen, kan men niets vinden, behalven van dat in 't jaer 1256. geschiede, in 't welke Paus *Alexander de 4.* die inwijdde, hem twee Cardinalen Bisschoppen, by-staende, de *Tuscanische*, en *Prenestinsche*.

Voorts quam het in 't jaer 1588. dat *Sixtus de 5.*

de 5. dese Stad willende verciereu met verscheide gebouwen, het noodig was een kerk van *S. Lucas* af te breken, naest aen de *H. Maria de Grooter*, die de Schilders toe quam; in plaets van de welke hy haer dese gaf, die dierhalven den naem voert van den Evangelist haer Voor-spraek.

Dit Geselschap der Schilders had sijn begin, in de voorseide kerk in 't jaer 1478. en in dese komende, welke een Procchie was, nam *Sixtus de 5.* die daer uit, en verdeelde de selfde in twee andere kerken, eene van *S. Nicolaes in Gevangeniss*, de andere van *S. Laurens*, gemeenelyk *S. Lorenzuolo* geseit.

Nu wort sy uit de grond op door toedoen der grootdadige heerlijkheit der *Barberinen* vernieuwt, en is een seer schoone Bouw-konst van *Cortona*.

Het tafereel van *S. Lucas* is van *Raffaele da Urbino*.

Om na de Roomsche Markt te gaen aen de voet des *Kapitools*, siet men de Eer-boog van *Septimius Severus*, by het Roomsche volk volgens de oude gewoonte, voor hem om de menigte behaelde Zegen opgericht; welk gebruik, soo *Plinius* seit, sijn begin had ten-tijden van Keiser *Titus*, wiens Eer-boog de eerste was die in *Romen* gemaekt wierd: daer sy eerst aen die, welke Zege-praelden, alleen plagten Beelden en Zege-teekenen te stellen. Dese kerk wort de *S. Martine in de drie Markten* genoemt, door dien de Roomsche Markt, die van

628 AFBEELDING VAN

Cesar, en die van *Augustus* daer na by gelegen waren.

Van S. Adriaen. 15.

Hier daer de kerk is van *S. Adriaen*, was een Autær, na men seit, aen *Saturnus* toegewijd, seer oud, en voor dat *Romulus* geboren wierd; welken de Konink *Tullus Hostilius* omringelde met het gebouw van een Tempel door den yver dien hy tot desen Afgodt had, welken de Romeinen meinden sorg te dragen over de schatten, en sy schrijven hem toe dat *Italien* tot op sijn tijden vry en suiwer van Roovers geweest zy.

Daer na de Koningen verdreven zijnde, mackte *Valerius Publicola*, volgens sommige, hier de Schat-kamer; waer sy al de schatten van den Staet wech leiden, welke uit verscheide Land-streken en Rijken onder het jok gebragt, hier in versammelt wierden.

Voorts stelden sy, dat hier alle de oude Staetschriften souden bewaert worden, of wel *Augustus* daer na in den sin kreeg die alle te verbranden, om alle twisten ten einde te brengen, op dat al de weereld vreedsaem onder hem leven mogt.

Hier waren de namen der Gesanten geschreven, die van allerhande volkeren na *Romen* quamen, op dat sy op gemeene kosten mogten onderhouden worden. En hier bewaerde men de Veld-teekenen des Roomschen Volks.

Voorts

Voorts was ter zijden desen Tempel de Munte daer sy gelt sloegen, welke konst sy wilden dat ha- ren Godt *Saturnus* in *Italien* gevonden had; en in voorleden jaren aen de rechter hand van 't inko- men gegraven wordende, vond men groote me- nigte van kopere kleine munt, en in desen Tempel de gemeene Schat-plaets gemaekt hebbende, op dat de gedachtenis van *Saturnus* niet verloren sou gaen, richteden sy hem noch een anderen op, maer men weet niet waer.

Voor dese kerk was voormaels een kolom, de gulde mijl-pael geseit, die *Augustus* daer deed op- richten. Men noemde die de mijl-pael, om dat sy in 't midden van *Romen* staende van daer de mij- len gerekent wierden die alle de steden, van *Romen* afgelegen waren, en 't getal dier mijlen stont op de selvige te lesen; en vergult zijnde, wierd sy de Gulde Mijl-pael geseit: daer boven op was een bol, gelijk de weereld vertoonende, waer van *Ro- men* sich het Hoofd hield. Van dese kolom is 't een stuk dat men met sijn opschrift siet aen het opko- men van 't *Kapitool* van de zijde die na 't Paleis der *Cassarelli* leid.

Dese kerk is onder de oude Diaconien getelt voor het jaer 600. met een ander daer nevens der Santen *Sergius* en *Bacchus*, welke door ouder- dom vervallen zijnde, wierd ter eeren van de sel- vige hier een Autaer opgericht; soo dat men niet verstaen kan, hoe *Anastasius* wilde, dat *Paus Adrianus de 1.* die tot een Diacony sou gemaekt hebhen, daer hy in 't jaer 772. geseten heeft. Het kan wel wesen, gelijk ook *Anastasius* verhaelt,

630 AFBEELDING VAN

dat hy die herfelde, en met inkomens en geschenken verrijkte.

D'eerste mael wierd sy van Paus *Honorius* vermaekt in 't jaer 630. en van den selfden ingewijd.

De selfde wederom van oudheit dreigende te vallen, hermaekte *Anastasius de 3.* Romein, Paus geworden, die noch eens in 't jaer 911. schoon hy maer twee jaren leefde; en met sijn eigene handen wijde hy 't Hoog Autaer in.

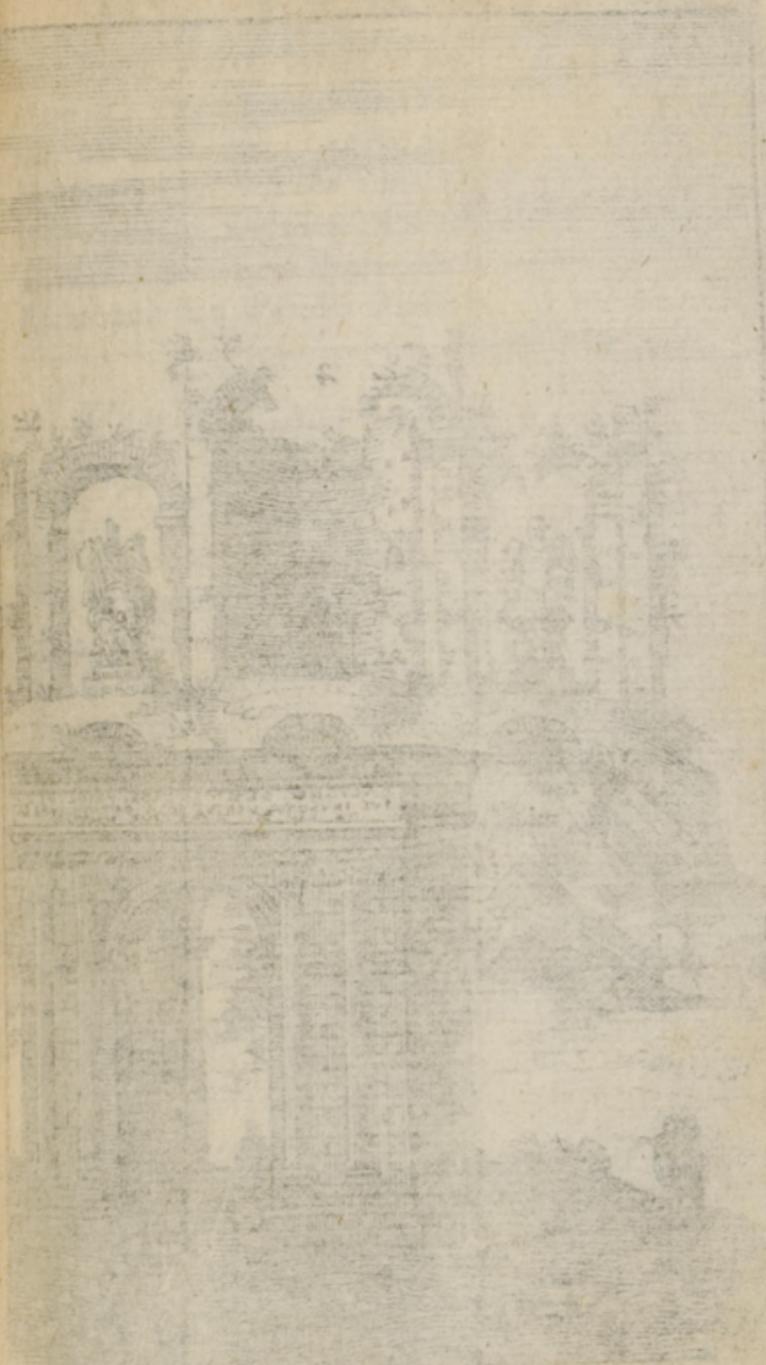
Sixtus de 5. ontnam dese kerk aen de Kanoniken, en gaf die aen de Paters der *H. Maria des Loons*. Dese H. Orden erkent drie personen voor haer Stichters; de eerste was *Jacob* Konink van *Arragon*, den Overwinnaer genoemt, door de Zegen over de *Saracinen* behaelt, en de Christen slaven uit haer handen verlost; waer in Godt groot wel-gevallen scheppende, terwijl hy op een dach in 't bidden was, wierd hy van een groot licht bestraelt, in welkers midden de Heilige Maget verscheen, hem aensettende om in haer naem een H. Orden te willen instellen, dat het verlossen van Christen slaven bevorderen mogt; en dierhalven wierd sy de *H. Maria des Loons* genoemt, en daer is een Gefelschap van Wagen-voerders. De meta-le poorten, die daer zijn, bragt *Adrianus de 1.* uit *Perusien*. Dese Paters hadden haer oirspronk op 't jaer 1334. in *Barcelonien* van *Spaenjen*.

Eindelijk in 't selfde jaer dat de geseide Paters aen dese kerk quamen, de Cardinael *Agostino Cusano* van *Milanen* den naem hier van voerende, en willende 't Hoog Autaer met de *Confessie* vernieuwen, vond hy daer andere Lichamen van Santen.

ten.

VAN

Handwritten text in the left margin, partially obscured and difficult to read.

Faint text at the bottom of the page, likely a title or a description of the engraving, possibly including the name 'Königliche Bibliothek'.

1. Galienus Erboog.
2. de Zege-teecken en van Marius

ten. Twee waren Krijgs-knechten, *Papias* en *Maurus*, twee gesnedene van *S. Domitilla*, *Nereus* en *Achilleus*, welke met het Lichaem der *H. Maget* haer Vrouw van daer genomen na haer kerk gebragt wierden, en de andere twee na de *H. Maria des kleine Dals*. Hier naest was de oude Richtbank van *Paulus Emilius*.

Van S. Laurens in de Wonderen. 16.

VAN de oude Tempelen by de Romeinen op dese plaets gebouwt, is geen teken meer overig als alleen dit, om dat sy de selfde gesticht hebben in't jaer onses Heeren 178. ter eeren van *Faustina*, Vrouw des Keisers *M. Aurelius Antoninus Pius* haer mans; en voor hem gestorven zijnde, verkreeg sy van den Raed onder haer Goden gestelt te worden. Waer van men een bepylaerde wandel-plaets siet met de kerk van *S. Laurens* in de Wonderen der Kruideniers. Voor de geseide Wandel-plaets was de Tempel van *Pallas*, welke soo een onbekent schrijver seit (in sijn korte beschrijving van *Romen* binnen *Venetien* in't jaer 1554. gedrukt) van *Paulus de 3.* wierd afgebrokē.

By dese Tempel was de *Fabiaensche Eer-boog* van den Tuchtmeester *Fabius* opgericht, om *Savoien* overwonnen te hebben, sy wierd *d'Allobrogische* genoemd; en daer wierd hem een beeld gestelt. Naest aen dese Eer-boog, was de Sit-bank van *Libo*, gelijk pag. 238. geseit is.

632 A F B E E L D I N G V A N

Wat voorts den tijt belangt, het is te gelooven dat dese kerk op den selfden tijt gebouwt wierd met de voorgaende. In beide waren Kanoniken. Onder veel andere kerken aen desen Aerts-diaken toegewijd, wort met reden aen dese de by-naem gegeven van in de Wonderen, door de menigte wonderheden die desen Tempel aen alle kanten omcingelen, van welke wy vele in de voorige kerken gezien hebben, en vele in de volgende noch sien sullen.

Voorts in 't jaer 1430. dese heilige plaets onder Paus *Martinus de 5.* sich in slechten stant vindende door de lang-duurige scheuringen, die de kerk benauwden, wierd die aen 't Geselschap der Kruideniers gegeven, met al 't recht dat eerst de Kanoniken daer hadden, en de Kanonisien wierden te niet gedaen. Sy bouwden daer eerst tusschen de geseide kolommen een kapel, met weinig van een Gasthuis voor de arme van haer stijl: maer *Karel de 5.* na *Romen* komende op dat hy de schoonheit van desen Tempel te beter mogt sien, welke voorname-lijk uitmunt in haer voorste wandel-plaets, vond het Roomsche volk goet, dit beletsel wech te nemen.

Die selfde Kruideniers vonden daer ook haer voordeel by, dierhalven begaven sy haer om den ouden Tempel te herstellen, soo dat sy die in het jaer 1607. tot een seer schoone gedaente bragten, daer ter zijden noch een bequaem gasthuis makende. Sy vyeren met groote statigheit de Feestdach des Sants, in welken dach sy plegen arme dochteren van haer stijl uit te houwelijken; 't is een

Bouw-

Bouw-konst van *Torriano*, gelijk ook 't Paleis der Paters van *S. Paulus* in 't Overtybersch.

En hier verby liep de oude Heilige Weg der Romeinen, die na 't *Kapitoel* leide.

Van de Santen Cosmus en Damianus. 17.

Die der Santen *Cosmus* en *Damianus*, is gelegen in 't Koeien Veld, soo genoemd na de beesten daer verkocht; en van ouds was dat een Tempel van *Romulus* met muuren van Tyburinsche steenen, die in onse tijden daer afgenomen zijn tot het gebouw van *S. Ignatius*, Stichter des Gefelschaps van *J E S U S*; en *Felix de 3.* droeg die op aen de Santen *Cosmus* en *Damianus*, en vervallen zijnde, hermaecte *Gregorius* saliger de selfde: en sy is de benaming van een Cardinael: Op donderdach na de derde Sondach in de Vasten is het daer Hooftijdt, en alle daeg heeft men daer duisent jaren aflat; het voorste is heel met hoog verheven wêrk verciert, en de beeltenis die daer stont van *Felix de 3.* is nu van *S. Gregorius*. De metale poorten wierden van *Adrianus de 1.* hier gestelt, welke uit *Perusien* waren. Daer in zijn de Broeders des derde Ordens van *S. Franciscus*. Men heeft daer een Lieve Vrouw die seer geeert wort, van *S. Gregorius* geseit, waer van men verhaelt, dat de voorseide Paus op een dach daer verby gaende, en dat beeld niet na gewoonten groetende,

634 AFBEELDING VAN

het tot hem seide, wacrom hy haer niet groete gelijk hy plag? en die roemrijke Paus bad om vergiffenis, en vervoerde dat Beeld op dese plaets, vergunnende, dat die op den Autaer daer ontrent Misse sou doen, een ziel uit het Vagevyer sou verlossen. Dese Broeders hadden haer begin van *S. Franciscus*, in 't jaer 1221.

Hier zijn voor 't laest de Lichamen der Santen *Cosmus* en *Damianus*, aen welke de kerk wierd toegeëigent. Hier rusten noch de Lichamen van drie andere haer volle Neven *Antimus*, *Leontius*, en *Euprepinus*. De Santen *Cosmus* en *Damianus* wierden in *Egea* geboren in *Arabien*, waer sy in de Genees-konst uitstekende geworden, haer wetenschap aenleidden in de kranke te genesen sonder eenigen loon.

Huiden staet de helft van dese kerk vervallen, de helft daer van herstelt, en met groote onkosten schier heel weder opgemaekt met een schoon verwelfsel, door Paus *Urbanus de 8.* met dit opschrift.

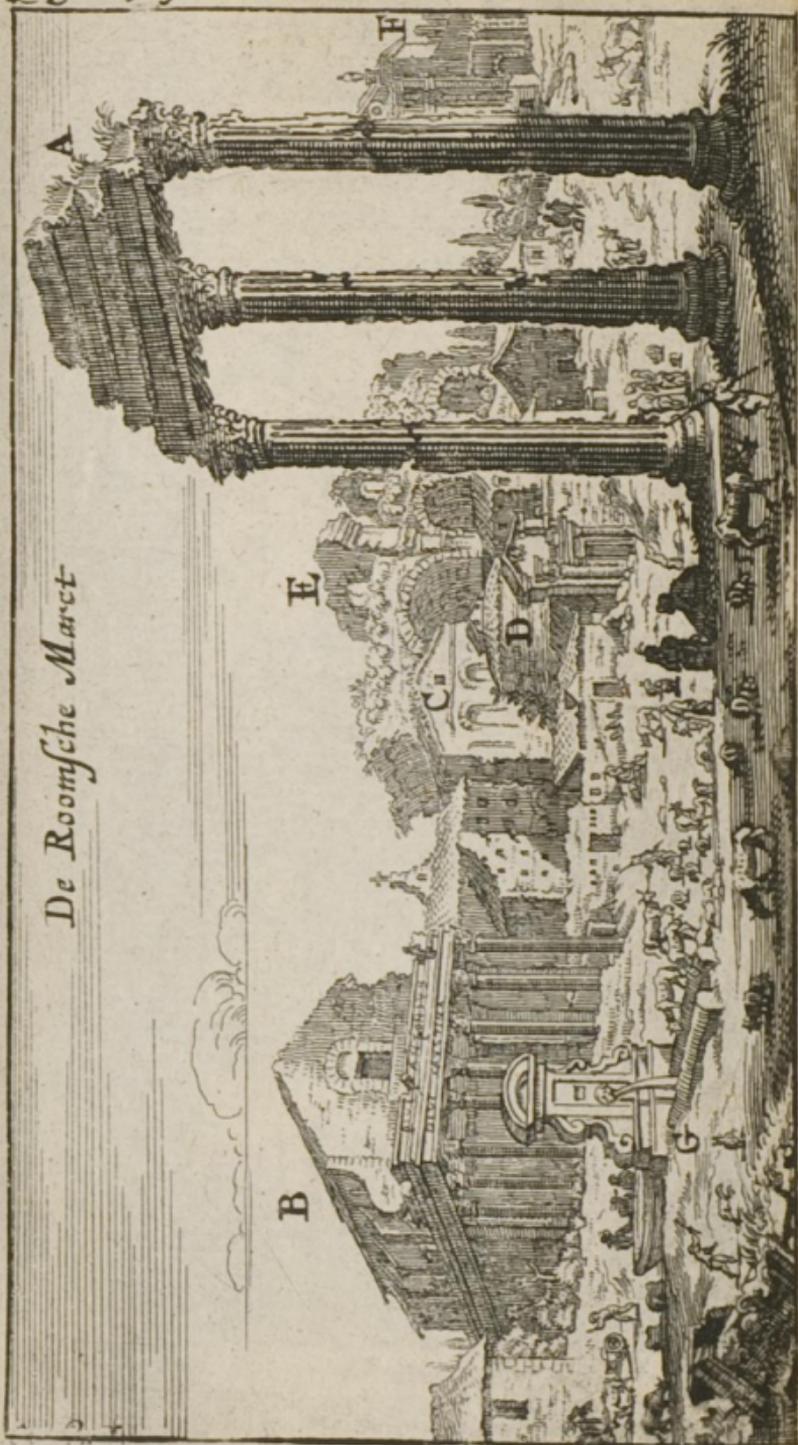
Urbanus VIII. Pont. Max. Templum geminis Urbis Conditoribus superstitione dicatum à Felice III. Sanctis Cosmo, & Damiano fratribus pie consecratum, vetustate labefactatum, deiectis lateralibus parietibus, totius superioris Basilicæ a se exædificatæ excitatis, fomice medio inter inferiorem, & hanc extructo, nouo imposito laqueari, area denique complanata, in splendidiorem formam redegit Anno sal. MDCXXXII.

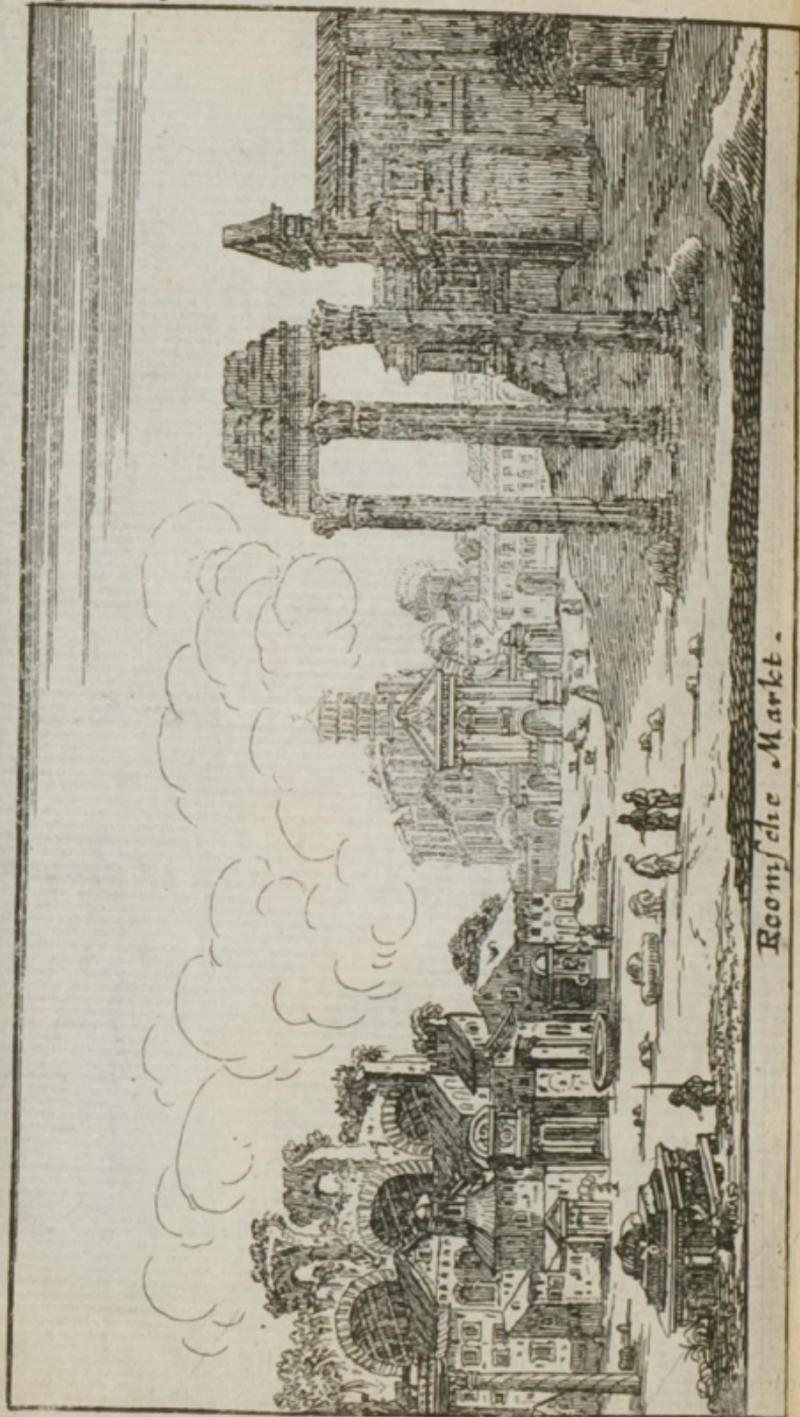
Dat

De Tempel van Antoninus en Faustina.
nu van S. Laurens in Miranica

De Roomsche Maect

Roomsche Markt.

t N
Urban
Sticht
Felix de
gproede
ont vere
en van
gdoemt
hij tuffe
in dak
stent, t
er onfes
Histo
en Tull
dis gebe
Kloster
Tullcher
Nieuwe
dat pra
Wespa
van T
T
De Roc
Weg, e
de gele
de plat
de ar
wistte

Dat is:

Paus Urbanus de 8. heeft desen Tempel aen de twee Stichters der Stad bygeloovelijk toegeeigent van *Felix de 3.* aen de Santen *Cosmus en Damianus*, gebroederen, godt vruchtelijk toegewijd, door oudheit vervallen, de wanden ter zijden neer-geworpen van heel de voornaemste Hooft-kerk by hem gebouwt weder op getrokken, het middelste welfsel tusschen de laeste en dese gemaekt, een nieuw dak daer over gestelt, en voorts de grond vereffent, tot een schoonder gestalte gebragt, in 't jaer onses Heeren 1633.

De Historien daer rontom zijn schilderien van *Marco Tullio*, en de tweede kapel aen de rechter hand is gebouwt, en uitnemende beschildert, van den Ridder *Gio. Baglione*.

Tusschen dese kerk, en die, welke de *H. Maria der Nieuwe* volgt, zijn noch van de overblijfselen van dat prachtig gebouw de Tempel des Vredes, by *Vespasianus* gesticht, in welke een Boog was van *Tatona*, nu verkeerdelijk *Ladrone* geseit.

De Roomsche Markt.

De Roomsche Markt, stont tusschen de Heilige Weg, en *S. Theodorus*, aen de voet des *Kapitools* gelegen, en niet als 't gemeene volk meent, in de plaets van de Koeien Markt. Dese was onder de andere de oudste, de rijkste, de meest vercierste, en de schoonste, niet alleen om

636 AFBEELDING VAN

met uitnemende Bouwkonst gemaekt te zijn, gelijk men sien mogt; maer door de kostelijke gebouwen, die daer van verscheide Keiseren gemaekt waren: daer stont een Tempel van de Godinne *Vesta* door *Numa Pompilius* gebouwt, waer de Vestalische Maegden woonden; en dese Tempel was van de voorseide Maegden waer-genomen, die in den selfden het beeld van *Minerva* benevens schier alle de heilige saken der Romeinen bewaerden. *Numa Pompilius* schikte tot wacht van den Tempel der Godinne *Vesta* vier Maegden. *Tarquinius Priscus* voegde daer noch twee andere by, door dien de vier niet genoeg waren, om order te stellen op de offeranden door de Stadt van *Romen*, sy daer noodzakelijk moettende tegenwoordig wesen; en soo wierden daer ses gestelt, yder Wijk een Nonne van *Vesta* hebbende, in die tijt *Romen* maer uit ses Wijcken bestaende. Dese Nonnen waren in soo hoogen achtung, van wegen de eerbhaarheit, die sy noodig te bewaren hadden, dat sy in 't gemeen van yder als Heilige en Goddelijke aengesien wierden; maer soo iemand van haer in een mislag gevallen was, begroeven sy die terstond levendig, gants de Stadt als een droeve Lijksatie houdende. Daer was ook noch de Poel van *Curtius*, soo geheten na de naem van *Marcus Curtius Postulio*, een edel jongeling, die sich gewapent te paerde in de openheit des geseiden Poels midden in die plaets wierp, op 't verzoek des Priesters, tot heil des volks; en na dat hy daer in gesprongen was, sloot de openheit des Poels terstond weder toe, en de pest hield op; andere seggen van eenen

CHR-

Curtius, ten tijden des oorlogs des Sabinen met *Romulus*. Men sag daer ook noch den Tempel van *Fanus*, met kapellen van koper, en poorten van metael, met seer schoone beelden, en veel andere gebouwen. Dese markt, of wel plaets, was van 't Roomsche volk gesticht met een seer schoonen omtrek, van boven de welke men opentlijk tot het volk sprak; en men vergaderde daer, om rekening van de saken te geven; en hier stont het Raedhuis. Hier had men noch te sien het alderschoonste beeld van *Sylla* te paerde, heel van gout, van seer grooter waerden, met dit opschrift aen de voet, **A CORNELIO SYLLA FORTUNATO IMPERATORE**; dat is, van *Cornelio Sylla den gelukkigigen Veltheer*. Daer was ook noch een beeld van *Herkules* met Elëische kleeding een Stadt in 't *Pelponeesch*: aen de voeten had het dese letteren: **IL CAPITANO LUCIO LUCULLO L'HA' DEDICATA DELLE SPOGLIE DE' NEMICI**, dat is; *de Veltheer Lucius Lucullus heeft dit opgedragen van den roof der vianden*; en daer is noch het paert van Keiser *Domitianus*. Daer waren ontallijke andere vercierfelen, die wy om korthheit voorby gaen, zijnde dat heel door den tijt vervallen; soo dat dit prachtig *Romen*, wiens wonderbare gebouwen het tot den Hemel verhieven, nu gering onder d'aerde ligt.

In de bygaende plaet vertoonen de letteren,

- A. Den Tempel des Staende-houdenden *Jupijs*.
 B. *S. Laurens*, voormaels den Tempel van *Faustina*.
 C. *S.*

638 AFBEELDING VAN

- C. *S. Cosmus en Damianus.*
- D. *Den Tempel van Romulus.*
- E. *Den Tempel des Vredes.*
- F. *De Roomsche S. Francisca.*
- G. *Curtius Poel.*

Die acht Kolommen aen de voet des *Kapitools* met de steenen daer boven, waren van de wandelplaets voor den Tempel des Eendrachts, gemaekt door belofte van *Camillus*, op dat het Roomsche volk met de Edelen vereenigen mogt. In de voorseide Tempel des Eendrachts vergaderde den Raed, om te handelen van de saken tot den Staet behoorende, gelijk ook noch in dien van *Apollo*, waer nu is de *H. Maria in Campitelli*.

De drie andere naeste Kolommen zijn van den Tempel des *Donderenden Jupijns*, van *Augustus* gebouwt.

En de drie andere Kolommen aen de voet des *Kapitools* zijn van een Tempel aen *Jupijn* toegeëigent, door belofte van *Romulus*, op dat sijn Krijgs-knechten in den oorlog tegen de Sabinen, die 't *Kapitool* besaten, moedig en vast souden staende blijven; welke daerom des *Staende-houdenden Jupijns* wort genoemt.

Hier by is de Fontein, die sy den bak van *Martorius* noemen.

Einde der vijfde Dach-reis.

Sesde